

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening



Årsskrift 2011

Dalum-Hjallese
Lokalhistoriske Forening

Redaktion:

Lars Hagensen, Gunnar Namø,
Bent Rasmussen, Jytte Raun og Lise Søndergaard

Layout og opsætning:

Mads Hansen
Grafisk skolepraktik, Syddansk Erhvervsskole

Tryk:



Erhvervsskolernes Forlag

Munkehatten 28, 5220 Odense SØ

Oplag:

350

ISBN nr:

978-87-7082-325-8

Forside:

Gårdejer Hans Jensen, Bøgedal poserer med familien på gårdens havetrappe omkring 1910.

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Årsskrift 2011

Indholdsfortegnelse

”Din egen dag er kort, men slægtens lang” (Aakjær)	9
Bydreng og lærling i krigsårene	10
Firmaidrætsklubben ODIN 48	15
Bystævnet ved Hjalles Kirke	21
FDF i Dalum	25
Statsungdomslejren på Zachariasvej	28
En tur på skralden	34
Hjalleseskolen fylder 50 år	36
En grå panter og andre ildsjæle	44
Interview med en tidligere formand	50
Bøgedal	51
Stærke Ole Pallesen	56

”Din egen dag er kort, men slægtens lang” (Aakjær)

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening, som blev stiftet i 2007 og som for nærværende tæller 235 medlemmer, har til formål at udbrede kendskabet til og forståelsen for kulturhistorien og de kulturhistoriske værdier i Dalum-Hjallese området.

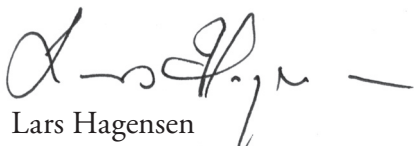
Foreningen fungerer primært som støtteforening for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Arkiv, der har til huse på 1. sal i bygningen bag Dalum Bibliotek på Dalumvej 95 C. I et nært samarbejde med Arkivet og dets medarbejdere prøver Foreningens bestyrelse at opfylde ovennævnte formål på forskellig vis. Det sker bl.a. ved åbenhusholdninger i Arkivets lokaler, udstillinger i og udenfor huset, fællesmøder i Dalum Kirkes anneks og ikke mindst med udgivelsen af årsskriftet, der nu udkommer for 5. gang.

Bidragyderne til dette nummer af årsskriftet har bestræbt sig på at dække vores lokalhistorie både geografisk og i tid. Redaktionen takker alle, der har været med til at muliggøre endnu et spændende nummer af årsskriftet. En særlig tak skal arkivleder Jytte Raun og arkivmedarbejder Inger Poulsen have, da indsamlingen og redigering af indholdet samt scanning af billeder i høj grad er deres fortjeneste.

Redaktionen vil i øvrigt varmt opfordre Foreningens medlemmer og andre interesserede til også at komme med artikler og bidrag til de kommende numre af årsskriftet. Eventuelle bidragydere kan henvende sig til redaktionens medlemmer (se listen bagerst i årsskriftet) eller til arkivleder Jytte Raun. Arkivet vil i givet fald kunne være behjælpeligt med udformningen af artiklen og illustrationsmateriale.

Både Foreningen og Arkivet glæder sig over den store interesse, som vore arrangementer og aktiviteter generelt nyder. Vi håber, at interessen yderligere må øges ved læsningen af dette årsskrift. Efter endt læsning, kan man jo låne det ud til naboen og gerne den yngre generation! For det er også deres historie, det handler om, og såvel Foreningen som Arkivet er til for alle i Dalum og Hjallese.

Også i år en stor tak for den velvilje, som redaktionen møder hos Syddansk Erhvervsskole, hvis praktik for Mediegrafiker-uddannelsen endnu en gang har forestået den flotte layout og ombrydning og til Erhvervsskolernes Forlag, som har sørget for trykningen af årsskriftet i denne gedigne kvalitet.



Lars Hagensen

Formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Bydreng og lærling i krigsårene

Af Bent Rasmussen

Ansøgning om læreplads

I foråret 1939 gik jeg ud af 3. real. Nu ville jeg ud at søge læreplads som typografisk trykker. Jeg søgte på alle bytrykkerierne i Odense, men det viste sig at være helt umuligt. En F.D.F. kammerat fortalte mig, at hos Hagen og Sørensen var der ingen, som kom i lære uden at have været bydreng først. Jeg pudsede mine sko, så de skinnede, iførte mig mine grønne sommerbenklæder og min konfirmationsjakke og gik så ind på kontoret hos Hagen og

Sørensen, Overgade 19 og spurgte, om man havde brug for en bydreng. Jeg blev modtaget af prokurist Rose, som iagttog mig nøje. Han svarede, at de ikke havde en plads til mig, men han ville gerne have min adresse. Allerede ugen efter kom en bydreng ud til Hjallesø og meddelte mig, at jeg kunne begynde førstkommande tirsdag. Hos Hagen og Sørensen måtte man ikke begynde på en mandag! Forklaringen på, at det næsten var umuligt at få læreplads, var, at Dansk Typografforbund forlangte, at man skulle have to svende for hver lærling ansat et helt år. Vi var altid fem



Indehavere og personale ved Hagen og Sørensen 1942.

Drengen ved pilen foroven er Bent Rasmussen.

Indehaverne er nummer 4 og 5 i forreste række fra venstre: hr. Vilhelm Saksø og hr. Aksel Saksø

bydreng, og så blev man rekrutteret derfra til lærepladser i firmaets forskellige afdelinger.

Oplevelser som bydreng

Vi fem bydreng havde hver en orange budcykel, endvidere en trehjulet budcykel med lad, en trækvogn og om vinteren en kælk. Kunderne, vi besøgte, var ofte arkitekter og ingeniører, hvor man hentede og bragte tegninger og lystryk. Store kunder var: Vinkompagniet, bryggerierne og møllerne ved havnen. En oplevelse, jeg aldrig glemmer, var en løbskkørsel på Nørrebro. Ølkasser med tomme flasker faldt af, en af kuskene faldt også af og fik den ene støvle under baghjulet. Løbskkørselen standsede først ved Junker Drejød, hvor vognstangen stak ind i muren.

Ved havnen var der en speciel oplevelse: Arbejdsløse havde lavet et "vod", som de smed ud i havnebassinet under kulkranerne. Det var spændende at se, hvad der kom med op. Det var både kul, koks og briketter, der kom med op.

Fra Åløggeskolen lød der dumpe drøn. Det var folk, som sprængte såkaldt "stødbrænde". Det var store træstubbe, som havde siddet i mange år. Det var god brændsel, når det blev parteret.

En smørbåd, som sejlede landbrugsprodukter til Tyskland, blev en dag sænket af sabotører.

Når vi skulle til Fyns Konserverfabrik i Kottesgade med trækvognen, var vi to af sted. Det var drøjt, for vi skulle først helt ned til havnen, og så gik det op ad bakke resten af vejen. Det var et tungt læs, især når det var lakerede etiketter.

En mere spændende tur var til Albani Bryggerierne, hvor der vankede en dobbeltøl eller sodavand. Dansk Flødeeksport

i Thorsgade havde en meget stejl trappe, som det var svært at gå op af med en stabel etiketter. Fortsættelsessygekassen Fyn i Overgade var indbringende. Når vi hentede affaldspapir var 1 krone den sikre belønning.

Bydrenge og andre opgaver

Når der ikke var noget at køre med, skulle vi presse affaldspapir i store baller, som nemt kunne veje 75-100 kg, men ved hjælp af sækkevogn blev de transporteret ud i gården og stablet i to lag.

Rummet til papirpressen stødte ud til personalekontorets rum. En dag kom hr. A. Saksø og sagde til pakkemesteren: Ham den sorthårede bydreng vil jeg ikke have i lære – hans slagord er kraftedeme, og så ryger han cigaretter, når han kører på sin budcykel. Det var en kontant dom.

Forskellige arbejder gik på skift en uge ad gangen. F.eks. skulle man tænde op i fem kakkelovne hver morgen. Brugte klude med benzin, terpentin og meget andet blev først lagt i kakkelovnen, dernæst optændingspinde. Når der var tændt op, var det en arbejdsmand, der overtog fyringen.

Kl. 9.00 gik begge de herrer Saksø på Prior til frokost. Hr. Saksø havde en lille dansk, svensk gårdhund, som hed Pelle. Den fulgte med på Prior og havde stamplads i vinduet mod Overgade. Når vi bydreng så Pelle i vinduet, fik budcyklen en ekstra fart på i Overgade.

Hr. A. Saksø sagde undertiden til mig: Du kan gå med ned i porten, hvor der er noget, der skal pakkes ud. Der fik man blandt andet lært genbrug: Store papirstykker fra emballagen skulle lægges sirligt sammen, snore rulles pænt op, og søm fra kasser skulle rettes ud, når vi var færdige med udpakningen.

En dag mødte jeg bydrengen fra Dørrings Pelsforretning, som havde et par dejlige fåreskindsluffer på cyklen. Han tilbød mig at købe dem billigt, men jeg skulle ikke risikere noget. Han sagde til mig: Jeg får da bare nogle nye, når jeg fortæller, de er blevet stjålet.

Betroede opgaver

Når tiden nærmere sig for chance for læreplads, fik man forskellige betroede opgaver. Blandt andet blev man sendt i banken efter penge til lønninger. Det var ikke småpenge

til et personale på godt 100 mennesker. Jeg skulle tælle efter, om beløbet passede. Chefen kunne også sige: Du kan gå med over i lyskopiafdelingen, så skal du prøve at skære tegninger. Han viste, hvordan det skulle ske og tilføjede: Og så må du vænne dig til hurtige bevægelser. Den bemærkning kom til at sidde fast for fremtiden som lærling!

I lære efter to år som bydreng

Da jeg havde været bydreng i to år kom chefen og sagde til mig: Jeg har lovet dig at komme i lære 1. november, men så bli-



Maskinen er pyntet på udlæringsdatoen.

Fra venstre: Villy Knudsen, den der blev udlært Lennart K. Hansen og Arne Binau.

Bagerst fra venstre Henning B. Kristensen og Hans Jensen

ver jeg også nødt til at beholde to ekstra svende i to måneder, men nu vil jeg stå ved mit ord. Der var én, der blev glad.

Hos Hagen og Sørensen skulle en trykkerlærling være i sætteriet i to måneder, før han kom i trykkeriet. Det var med henblik på at lære det typografiske målsystem og behandlingen af skrifterne samt lære at binde en form ud. Man skulle også prøve at sætte, for at lære sættekassens inddeling. Endvidere skulle jeg også stikke titelskriften ned på de rigtige steder. Når man satte, skulle man lære at stå ens på begge ben. Gjorde man det ikke, risikerede man at få et spark over skinnebenet.

Fra sætteriet til trykkeriet

Efter ca. to måneder i sætteriet kom jeg så i trykkeriet, hvor jeg begyndte ved en fluesmækker¹ Under krigen måtte kun halvdelen af byen bruge strøm. Da vi så skulle arbejde fra kl. 14.30 – 23.00 skulle vi lærlinge jo på Teknisk Skole om aftenen. Det indebar, at vi lærlinge skulle gøre alle fem fluesmækkere klar, så pigerne kunne lægge på om aftenen. Så skulle svendene se efter trykningen. De tre fluesmækkere havde ikke været i gang i flere år, så der skulle støbes nye valser, hvilket også blev vi to lærlinges opgave. Valsemassen på valserne i maskinen bestod af råsukker, glycerin og gelatine. Det var vældig gode valser, men det var også guf for rotterne, hvis der kom rotter ind i trykkeriet fra åen. Var de heldige at komme ind i et valseskab raserede de alle valserne.

Vi to lærlinge fik besked på at skrælle massen af gamle valser og fylde en spandfuld. Det var jo lokaliteter på H. C. Andersens barndomsskole, og der var endnu

et vaskehus med gruekedel. Den fyldte vi med vand og tændte op under den med gamle pudseklude. Så tog vi spanden med den gamle valsemasse, hældte den på et kisteskaft ned i det kogende vand. Når massen så var flydende, var den klar til at komme i valseriet. Det skulle være blankt som et geværløb og blev smurt med glycerin. I bunden var et centreret stjernehjul, hvor valsestokken, som vi havde beviklet med kolumnesnor blev sat ned i. For oven var der også et centreret hjul. Nu kunne man så hælde den varme valsemasse i. Det var spændende næste dag at se, om der havde været luftblærer i, men de var fine.

I mit snart 87 årige liv har jeg aldrig mødt en trykker, som har prøvet at skabe valser.

Efter en kort tid ved fluesmækkerne kom jeg til de eldrevne diegler med håndpålægning. Samtidig lærte jeg også at regne papirforbruget ud til de forskellige maskiner. Derved lærte jeg om de forskellige karton og papirkvaliteter.

”Kom til vinduerne”

I læretiden blev der også udskrevet lærlingekonkurrencer, hvor man skulle levere et antal eksemplarer og tilretning fra maskinen. I en sådan konkurrence, som skulle laves i fritiden, vandt jeg min første faglitteratur.

I trykkeriet var der bjælkepillen, som bar 1. salen. Når der foregik noget spændende ude i Adelgade bankede man med skruenøgle på bjælkerne. En dag så jeg ”Gøngehøvdingen” – en meget berygtet tyskerhåndlanger – komme med oste til den katolske skole. Jeg bankede på en bjælke og råbte så: Hvis I vil se ”Gøngehøvdingen” for sidste gang, så kom

¹ En fluesmækker er en håndbetjent trykmaskine

til vinduerne. Næste dag blev han skudt i Nørregade. Jeg anede ikke, at det var rigtigt, men så kom et par af vores svende, som var frihedskæmpere og spurgte mig, hvorfra jeg vidste det. Jeg anede ikke, det havde været farligt for mig.

En anden oplevelse i Adelgade var Petersens nonne. Litograf Petersen på 1. sal havde opnået at få flere smil fra en nonne!

En anden gang hang der en mand i spiret på Albanikirken, da der opstod brand inde i tårnet. En faretruende situation, indtil ilden var slukket!

Under de store strejker fik vi at vide, at vi ikke skulle komme til vinduerne, men en stor sværm af strejkende ville jage vi læringe ud. Svendene var jo ude at strejke. Vi måtte gå hjem.

Sommeren 1945 bød på besøg af englændere, som gerne ville se, hvad vi lavede. Jeg var da i færd med at trykke 4-farvede postkort til H.C. Andersens Hus.

Udlært d. 1. november 1946

Jeg havde en utrolig god læretid som typografisk trykker, hvor jeg fik lov til at

prøve alle maskintyper i trykkeriet. Læretiden blev afsluttet med svendeprove, og den dag jeg blev udlært, var min maskine pyntet. En lille morsomhed: Jeg havde hentet øl aftenen før, så da klokken var 9.00 d. 1. november 1946 trak jeg øllassen ud, men til min skræk, så jeg, at det var mørkt husholdningsøl. Nu kunne jeg se, at de grinede rundt omkring. Da jeg var gået hjem aftenen før, havde de lagt alle øllerne i vasken og blødt etiketterne af og erstattet dem med husholdningsøletiketter.

Samme formiddag kom faktoren ned og spurgte mig, om jeg havde mit svendebrev med. Det havde jeg ikke. Så må du cykle tilbage og hente det, for hr. A. Saksø ville gerne se mig med svendebrevet på kontoret. Da jeg kom op til hr. Saksø fik jeg al den ros, jeg skulle have haft i læretiden – så tilføjede han: Så skal du have den her – 100 kr. – det var mange penge – en ugeløn var 110 kr.

*Bent Rasmussen er arkivmedarbejder i
Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Arkiv*

Firmaidrætsklubben ODIN 48

Af Gunnar Namø

Inspiration fra Finland

I efterkrigsårene 1946-47 havde DFP (De forenede Papirfabrikker), ligesom resten af Danmark, problemer med at skaffe råstoffer nok til produktionen bl. a. passende cellulosefibre til fabrikationen af papir. Derfor rejste daværende direktør A. Bendix en overgang meget til Finland især Midtfinland med Kajani, Jamsankoski og Valkeakoski og med udskibningshavne som Kemi og Wasa. Her så han, at firmaidrætten var meget udbygget bl.a. gennem en bred sponsorering i næsten hele Finland. Selvfølgelig var det mest vintersport, men også fodbold og man

fremviste med stolthed f.eks. skihopperen Peltonen og fortalte, at man også havde et fodboldhold indenfor koncernen og derved fik Bendix den ide, at med få ændringer ville dette også kunne praktiseres i Danmark, og man aftalte, at man kunne mødes til papir-landskampe et par år senere, når man havde haft tid til at etablere sig i Danmark. Man glemte blot at fortælle, at det omtalte finske firmahold var et 1. divisionshold "HAKA" og jeg mindes ikke at Danmark vandt nogen af disse landskampe.

Ved hjemkomsten til Danmark inddelte Bendix fabrikkerne i 4 zoner. En var København med Kartonfabrikken, hovedlageret, Frederiksberg Papirfabrik og hovedkontoret. Næste zone var Ny og Gl. Maglemølle i Næstved. Dalum Papir var alene og det samme gjaldt Silkeborg Papirfabrik. Resultatet af disse bestræbelser var oprettelsen af lokale firma-idrætsklubber på fabrikkerne og etablering af en årlig fabriksturnering afviklet over en forlænget weekend. Denne fabriksturnering blev afviklet på skift mellem fabrikkerne, og her fra Dalum kørte vi altid i bus til Silkeborg og Næstved. Et år havde bestyrelsen fundet ud af, at der kunne spares penge ved at leje en bus u/fører. Bussen viste sig at være en gammel karosse, stiv og uden megen motorkraft, så den havde svært ved at klare bakkerne, og da vi så tabte finalen, var det



Direktør A. Bendix, som i Finland så mulighederne i Firmaidrætten

naturligvis bussens skyld. Derefter brugte vi altid vognmand Kolds busser. Dette gjaldt i mange år kun for fodboldens vedkommende, men omfattede i nogle år også dame- og herrehåndbold blandt de øvrige idrætsgrene, som klubberne hen ad vejen tog op.

ODIN 48's start

For ODIN 48's vedkommende stiftedes idrætsforeningen som navnet antyder i 1948, og i 1954 var man kommet så vidt, at driftsbestyrer Olaf Hallin kunne lave standerhejsning og overdrage et idrætsanlæg med egen fodboldbane og tilhørende klubhus (en tidligere tyskerbarak og senere montørbolig) til ODIN 48, der på det tidspunkt blev ledet af Knud E. Larsen.

Desværre blev overdragelsen glemt senere, da Hallin i en politisk prekær situation i det daværende Dalum Sogneråd gav tilladelse til, at Dalum Børnehave kunne bruge klubhuset i dagtimerne og til en senere installation af børnetoiletter. Dette gav tit anledning til megen moro blandt gæstehold, når spillerne kom ud og sagde, at de ikke kunne tisse, når de skulle ligge på knæ. Det besværliggjorde klubbens udnyttelse af lokaliteterne.

Når man ser på det gamle fodboldbillede, er det skønt at se, at alle kategorier af medarbejdere fra kontorfunktionærer, over pladsarbejdere, papirarbejdere og værkstedsfolk og folk fra kontorerne var nogenlunde ens repræsenterede. Men der var alligevel



Fodboldhold fra 1973

*I bagerste række fra venstre ses Ib Åholt, Hilding Christiansen, Kresten Ravnsborg, "male-
ren", Walther Eriksen og Bent Sieleman.*

*I nederste række fra venstre ses Jens Rasmussen, Andreas Dudek, Helge Fog Jensen, Gunnar
Namø, B. Rasmussen og Edm. Mortensen*



10 års jubilarer i 1958:

Johan Jørgensen, William Jensen, Helge Andersen, Andreas Dudek, Jahn Petersen, Henry Knudsen, Åge Simonsen, Holger Eriksen, Gunnar Namø, Anker Hjortebjerg, Kristian Køln, Edmund Mortensen, Ib Åholt, K.E. Larsen, Helge Fog Jensen og John Jensen

nogen skepsis. Jeg husker min gamle 1. mester sagde: "Tror De nu, at De kan klare ledelsesfunktionen, når De spiller fodbold med folkene?" Det mente jeg nu nok. Problemet var nok snarere, at man var midt i en brydningstid, nemlig overgangen fra DE til DU, og at denne overgang af og til kunne påvirke situationerne uheldigt. Jeg mente tværtimod, at jeg som nytillkommen mester havde mere hjælp fra de folk, jeg havde mødt på fodboldbanen, end jeg på nogen måde havde kunnet forvente på traditionel vis. Når jeg f.eks. om natten blev kaldt til "den franske beholder", anede jeg jo ikke, hvor den var, eller hvordan den virkede. På Kartonfabrikken, hvor jeg kom fra, havde vi ingen "fransk beholder" men Classifinere, så det krævede

hjælp fra gulvet at rede trådene ud, og få det til at virke igen.

Firmaklubbernes Sammenslutning

Klubben blev fra begyndelsen medlem af FKS (Firmaklubberne's Sammenslutning) og vandt her i 5 år i træk mesterskabet for Fyn. Medvirkende til de flotte resultater var bl.a. at Dalum Papirfabrik på det tidspunkt havde en meget fodboldinteresset papirmester Erik Hansen (tidligere OB divisionsspiller), der tillod frihed for max. 3 spillere pr. kampaften, og dette var naturligvis en stor hjælp. ODIN havde dog et problem. Man havde vanskeligheder med at klare sig i den tidligere omtalte fabrikketurnering. Dette skyldtes tilsyneladende, at man ikke kunne klare

*D.P.J. „Odin“ 1.hold
Vinder af „F.K.S.“ A-række 1951-52.*



*Axel Hansen
Kaj D. Nielsen Carlo Petersen
Henry Knudsen K.E. Larsen Helge Andersen
Arnt Nielsen Kristian Kølln
Jage Nielsen William Carlsen Jahn Pedersen
Reserve: Poul Christiansen*

Silkeborg 31. Aug. 1952

sig det sidste kvarter, fordi kamptiden i firmaklubberne kun var 2 x 30 min. mod FBU's (Fyns Boldspil Union) 2 x 45 min. Så det var ikke mærkeligt, at vi ofte gik ned netop mod Næstved, der også til dagligt spillede 2 x 45 min. Og da modstanden yderligere tilsyneladende var for lille på Fyn til hverdag, søgte man i 1962 optagelse i FBU i lighed med f.eks. Postens Boldklub. Dette vil naturligvis sige, at alle hold fra denne dato var miksedes hold med spillere udefra blandet med fabrikkens egne folk. Dette gav også

straks resultater gennem en lang række af pokalplaketter fra fabriksturneringerne. Men om det var til gavn for fabrikken og klubben, kan man nok sætte spørgsmålstegn ved i dag.

Dalum Idrætsring

Ved Dalum Idrætsrings start var det naturligt for ODIN 48 at yde en indsats her. Idrætsringen blev på det tidspunkt ledet af togfører Folmer Rasmussen, DIF (Dalum Idræts Forening), og talte bl.a. isenkræmmer Poul Schou, FBT (Fruens

Bøge Tennisklub), Lars Antonsen, BO (Bokseklubben Olympia), Poul Hansen, DHUH (Dalum Hjallesø Ungdoms Håndboldklub) og undertegnede m. fl. og repræsenterede faktisk hele idrættslivet i Dalum. Og da Odin 48's indendørs aktiviteter var meget hæmmede af, at man kun rådede over skolernes små gymnastiksale, gjorde man en stor indsats for at indsamle midler til rejsning af en idrætshal. Ved ekskursioner til tilsvarende områder fandt man ud af, at en hal i stil med Assenshallen ville passe udmærket.

Midlerne forsøgte man at fremskaffe ved diverse arrangementer bl.a. en koncert med Peter Belli, som blev afholdt i et stort cirkustelt, der var rejst på den store parkeringsplads, der ligger bag det nuværende apotek. Blandt andre arrangementer var der også et stort marked på Tingløkkeskolen med et fantastisk sæbekassebilvæddeløb. Da man endelig kom frem til forhandlinger med kommunen

repræsenteret ved sognerådsformand Esbjørn Nielsen om støtte til halprojektet, var det derfor med bevidstheden om, at man også havde visse økonomiske midler til at kaste ind i rejsningen af Dalumhallen. Men det viste sig, at det spørgsmål, der gav anledning til mest uenighed var antallet af poster til styringen af hallen i det daglige, fordi kommunen krævede at være i overtal.

Øgenavne

Det er klart, at ODIN også har haft mange medlemmer med øgenavne, som man kendte bedre end deres døbenavn. Udover den mere almindelige slags såsom "Basse", "Knold", "Lillebror" og "Nasser" havde vi også en "Døje" og som noget helt specielt fra ungarnskrisen en Ference Hajmasi, der lød navnet "Puskas" med henvisning til den berømte ungarske fodboldstjerne, der gerne ville drible, men havde svært ved at slippe bolden igen. Mange kendte kun Ference under



Sæbekassebilvæddeløb ved arrangement i 1962, hvor der blev samlet penge ind til Dalumhal-projektet

navnet ”Puskas” og anede ikke, hvad han oprindeligt hed.

For mange var ODIN en mulighed for at holde kroppen vedlige på en fornøjelig og god måde

Selv fik jeg 19 fodboldår ekstra, som jeg helt sikkert ikke ville have fået uden klubben.

Bemærkelsesværdigt resultat



Jeg hørte tilskuere, der sagde: ”Mærkeligt at det hold vandt? Deres spil ser ikke ud af noget særligt”, og det var nok rigtigt, men vores taktik var bedst. Vi lod de små driblere angribe og spillede mest firkantspil.

Vi havde regnet med at være slået ud omkring ved middagstid, og det var, hvad vi havde lovet derhjemme; men da vi vedblev med at vinde, var vi flere, der måtte ringe hjem flere gange for at ændre

aftaler. Vi kom først fra Svendborg efter midnat.

Dagen efter opstod det store problem: Vort pokalskab var for lille til den store vandrepokal, vi skulle opbevare året ud, så vi måtte have et nyt og større skab.

Udenlands kontakt

I forsøg på at få nye kontakter forsøgte man i nogle år at få kontakt til andre udenlandske firmaklubber gennem leverandør- og kunderegisteret, og dette resulterede i fodboldkontakt med Nordisk Egouttør Fabrik i Drammen med besøg og genbesøg. Men Drammenvirksomheden var alligevel for lille til at være en ligeværdig sparringspartner, så det gled ud.

Nutiden

Odin 48 som klub består endnu trods nye ejere, men således at i dag har klubben et damehold og et herrehold i fodbold i FBU, et hold i Fyns Badminton Kreds og et hold i Fyns Bordtennis Forbund, og det er begrænset, hvor mange af medlemmerne, der er ansat på fabrikken, men en gruppe tidligere ansatte dyrker stadig badminton.

Naturligvis har klubben ikke været politisk engageret; men alligevel har den med sit medlemstal gennem årene på mellem 50 og 150 (nu ca. 85 aktive) medlemmer måske alligevel spillet en rolle;

Det er min opfattelse, at firmaidrætsklubberne som helhed bevirkede, at man i det hele taget forstod hinanden bedre, og at klubberne derved udfyldte et tomrum.

Gunnar Namø er tidligere maskinchef på Dalum Papirfabrik

Bystævnet ved Hjallese Kirke

Af Frans Bay

Bystævnestenen var mindsten

På den gamle kirkegrund i Hjallese blev i 1721 – 1722 opført en rytterskole. Den blev revet ned/ombygget i 1878, nedlagt i 1958 og revet ned i 1968.

Bylavet i Hjallese blev opløst omkring 1866. De stoute bymænd var enige i, at det var en svunden kulturperiode, som ikke måtte gå i glemmebogen. De lod derfor 21 stævnen fremstille, og disse blev i maj måned 1868 placeret mellem skolen og den gamle bysmedie i form af en hestesko med åbningen ud mod Hjallesgade. De indgik som en væsentlig del af skolens legeplads, og eleverne kunne også sidde på dem i undervisningssituationer. Det var ikke et ”oprindeligt, originalt” bystævne, men en samling mindsten.

Deponering af stævnenestenen

Da skolekommissionen i Dalum drøftede nedrivningen af skolen, blev det kraftigt pointeret, ”at stævnenestenen skulle opbevares forsvarligt, så de senere kunne anbringes på rette sted igen”, fortalte faglærer Bent Rasmussen, Fruens Bøge. Stenene blev deponeret på Dalum kommunes materialedepot. De blev senere opstillet i Den fynske Landsby.

11. september 1983 blev den nye Hjallese Kirke indviet.

Faglærer Bent Rasmussen rettede henvendelse til skole- og kulturrådmand Søren Møller i Odense om genplacering på planen ved den nye kirke. Møller udtalte, at han havde forståelse for tanken, men at det ikke lod sig gøre. Det var betænkeligt at udlevere museumsgenstande, og det



Bystævnestenen foran Rytterskolen

kunne kommunen for øvrigt ikke uden tilladelse fra Kulturministeriet. Stævnenestenen var overladt til museumsvæsenet for at sikre, at de blev bevaret for eftertiden. De indgik desuden i en nøje planlagt og sammensat helhed sammen med de gamle bygninger.

Mange og besværlige forhandlinger

På menighedsrådsmødet i Hjallese Kirke tirsdag den 6. december 1983 var punkt 11 c på dagsordenen: Bystævne.

Det blev til en kort drøftelse af, om menighedsrådet var interesseret i, at bystævnet kom tilbage på sin gamle plads. Ikke alene fordi det fortalte om en kulturperiode, men også fordi det helt naturligt hørte hjemme ved den plads, hvor de havde stået i 100 år. Rådet var interesseret, og på menighedsrådsmødet den 6. december 1983 blev nedsat et lille udvalg, som skulle arbejde med sagen. Medlemmer var Kirsten Grønlund Andersen, Viggo Rasmussen og undertegnede.

Udvalgets medlemmer tog kontakt til en række personer for at få udredet de nærmere omstændigheder ved bystævnet og dets daværende placering i Den fynske Landsby.

Vi fandt frem til, at en embedsmand ved Dalum kommune samt en ansat i Landsbyen sørgede for, at stenene i sin tid kom til Landsbyen.

Stadsskoleinspektør Vagn Eriksen, Tingløkkeskolen gennemgik gamle arkivalier: Skolekommissionens protokoller og Teknisk udvalgs protokoller viste, at der ikke var noteret nogen bestemmelse vedr. flytning af stenene.

Dette var i overensstemmelse med en udtalelse fra tidligere museumsinspektør Eigil Hansen: "Ingen folkevalgt forsamling har vedtaget at få bystævnet sat op i Den fynske Landsby". Han syntes for øvrigt også, at det skulle placeres ved kirken.

Museumsinspektør Torben G. Jepsen var meget klar i mælet: Han gik imod, at stævnet blev flyttet fra Landsbyen. Bystævnet betød meget for Landsbyen. Det havde en fin placering, majstangen var rejst i midten af det, og det var samlingsstedet for mange skoleelever, som besøgte Landsbyen. Han forklarede, at hvis menighedsrådet ville arbejde videre med sagen, skulle den behandles i byrådet, hvorfra den blev sendt videre til Kulturministeriet, som ville bede Statens Museumsråd om en

udtalelse.

Det var et meget effektivt udvalg. Allerede på næste menighedsrådsmøde den 7. februar 1984 kunne udvalget fremlægge sin beretning for menighedsrådet, som gav udvalget lov til at arbejde videre efter den skitserede plan.

28. februar havde udvalget møde med Søren Møller. Udvalget fremførte de mange resultater af undersøgelserne og kunne konkludere, at ingen havde overdraget bystævnet til Landsbyen, at en eller anden havde set stenene en dag og havde fået dem transporteret til Landsbyen, hvor de så blev placeret – for øvrigt i forkert rækkefølge. Placeringen beroede således på en tilfældighed og var i strid med ønskerne fra før nedrivningen. Der kunne således ikke være noget til hinder for, at bystævnet kunne føres tilbage til Hjallesø Kirke, hvor det naturligt kunne falde ind med kirkens omgivelser og være med til at fremme stedets historiske og kulturhistoriske værdi.

En kopimulighed blev stillet i udsigt! Men det kunne hverken kirken eller landsbyen være tjent med.

16. april sendte menighedsrådet en officiel ansøgning til Odense Bys Museer



Bystævnesten efter genplaceringen ved Hjallesø Kirke



Bent Rasmussen taler ved indvielsen i 1984

med anmodning om at få bystævnet leveret tilbage.

Menighedsrådsmødet 11. september 1984: Punkt 3: Bystævne: Der er modtaget mundtlig underretning om, at museumsvæsenet er indstillet på at opsætte bystævnet på sin oprindelige plads. Kirkeudvalget arbejder videre med det praktiske vedr. flytningen.

Menighedsrådsmødet 20. november 1984: Punkt 6:

Odense Bys Museer bekræfter i skrivelse af 17. oktober d.å., "at Odense Bys Museer (inkl. Den fynske Landsby) efter nærmere overvejelser kan tiltræde, at der fra november 1984 sker en langtidsdeponering af bystævnet til Hjallesse menighedsråd, såfremt menighedsrådet skriftligt tiltræder nedenstående betingelser:

Ejendomsretten til bystævnet forbliver hos Odense Bys Museer

Opstilling af bystævnet skal ske på aftalt plads ved Hjallesse kirke. Bystævnet må kun efter aftale med OBM fjernes fra denne plads.

Menighedsrådet drager omsorg for, at bystævnestenenene ikke beskadiges.

Såfremt menighedsrådet ikke opfylder betingelserne i pkt. 2 og 3, kan OBM uden videre inddrage deponeringen og afhente bystævnet.

Overflytning af bystævnet fra Den Fynske Landsby til området ved Hjallesse kirke foretages efter nærmere aftale med museet. Selve flytningen varetages af Stadsgartnerens afd. Efter anvisning fra Den Fynske Landsby".

Menighedsrådet sagde tak og tilsluttede sig betingelserne, idet man dog påpegede, at rådet hermed ikke tog stilling til de juridiske problemer, der knyttede sig til ejendomsretten.

Bystævnestenen blev genplaceret ved Hjallese Kirke

Bystævnet blev efter arkitekt Lehn Petersens forslag placeret N.V. for klokketårnet kun få meter fra den oprindelige placering.

Den festlige indvielse fandt sted 1. søndag i advent den 2. december 1984 efter gudstjenesten.

De 20 firkantede sten har hver 3 initialer, den ene runde ingen. Det er svært at læse alle initialerne. Prøv at studere dem næste gang du går forbi! Det kunne tænkes, at initialerne dækkede over navnene på bymændene i Hjallese. Det må undersøges nærmere og kan måske medføre en ny artikel senere.

Refleksion

I skrivende stund tænker jeg tilbage: Jeg havde 2 kasketter ”at tage på”:

Som historielærer kunne jeg fuldt ud forstå, at Den fynske Landsby ikke kunne gå ind for at levere bystævnet tilbage.

Hvorfra skulle de få et nyt? Hvilken landsby/sogn ville frivilligt afgive et sådant? I fortællingerne om og i guidningen rundt i Landsbyen ville mangle et væsentligt element.

Som menighedsrådsmedlem var det naturligt at argumentere for at få bystævnet tilbage til den oprindelige plads. Til glæde for Hjallese Kirkes besøgende, for områdets beboere og alle forbipasserende historieinteresserede. Samt ikke uvæsentligt: Det var i de gamle bymænds ånd!

Frans Bay var lærer og skolebibliotekar på Hjalleseskolen 1967-2003

FDF i Dalum

Af Bent Rasmussen

Rygtet fra Odense

Allerede i 1926 var der drenge fra Dalum, som cyklede ind til FDF, Odense 2. kreds i Ansgar sogn. Rygtet om spændende oplevelser i FDF bredte sig over hele sognet.

Tyve år senere var der så mange medlemmer, at man besluttede at starte en Dalum kreds. Svend Nielsen fra Odense 2. kreds blev kredsens første kredsfører. Endvidere var der fem delingsførere, som var først i tyverne. Det var en god flok at starte drengearbejdet med.

Stiftelsesfesten

Den 4. januar 1946 fandt stiftelsesfesten sted. Det var aftalt med restauratør Rasmussen på Røde Hus, at festen skulle holdes på "Frederiksminde", men forskellige omstændigheder havde gjort,

at han flyttede festen til Røde Hus.¹ Man havde ikke drømt om at starte FDF på Røde Hus! Men festen forløb udmærket med festtale af den ene af FDFs stiftere, provst Ludvig Valentiner. Der blev sunget nogle sange og så et flot kaffebord. Derefter underholdning ved drengene, som blandt andet opførte "Et eventyr i Munke Mose". Til sidst afslutning ved pastor Kaj Rasmussen. En meget vellykket aften selv om det blev på Røde Hus.

Sommerlejr på Lundsgård Gods ved Kerteminde

Nu begyndte de forskellige aktiviteter med klassemøder, patruljemøder, gymnastik, kredsmøder og kredsture, men da foråret kom, meldte spørgsmålet sig: Hvor skal vi holde sommerlejr?

For den nye kreds var endnu ikke medejer af Højbjerg på Langø. En god ide blev undfanget. Man havde hørt



FDF Dalum kreds i 1946

¹ Røde Hus var et værtshus med keglebane, der indtil 1959 lå ved jernbaneoverskæringen på Skovalléen



Kammerherre Hans Henrik Juel og fru Thyra (født komtesse Ahlefeldt) på Lundsgårds hovedtrappe

om, at Snoghøj Gymnastikhøjskole havde fået lov til at flytte højskolen til Lundsgård Gods ved Kerteminde, da de blev fordrevet

af tyskerne fra skolen under krigen. Vi henvendte os til godsejeren på Lundsgård Gods. Denne var venlig stemt for, at vi fik lov til at benytte nogle af avlsbygningerne i de lokaliteter, som højskolen havde anvendt. Der var et stort køkken med brændekomfur, en spisesal samt fire værelser – to til tanterne og to til førerne. Drengene kunne så sove i halmen i laden.

Det blev en fantastisk sommerlejr, hvor der også var en rigtig dejlig bålplads til lejrball om aftenen.

Udflugt til Romsø

En dag marcherede hele holdet til Måle Strand, hvorfra holdet blev sejlet til den skønne ø Romsø. I skolen på Romsø indtog vi de medbragte ”klemmer”. Her fik drengene lejlighed til at se de store flokke af rådyr, der var en ekstra oplevelse for drengene.

Hjemturen foregik på samme måde med fiskekutteren til Måle Strand. Herfra var det nogle trætte drenge, der marcherede



En af drengenes opvisninger i parken var ”Romersk væddekorser”

hjem til Lundsgård. Den aften faldt de hurtigt i søvn i halmen.

Invitation fra godsejerparret

Godsejer Hans Henrik Juel og fru Thyra Juel var os meget venligt stemt, og hele holdet blev inviteret op på slottet, hvor drengene fik serveret sodavand og lagkage. Tanter og førere fik serveret et flot kaffebord.

Efter dette flotte traktement fremviste drengene forskellige optrin med Romersk vædekørsel, pyramidebygning og rytterkampe i slotsparken. Det blev for alle en uforglemmelig sommerlejr på Lundsgård Gods.

Kredsen i Dalum

Året efter kom vi med i ejerskabet af Højbjerg på Langø. I flere år var vi i sommerlejr på Højbjerg, men det blev også til sommerlejr på Olufsborg ved Horsens og Vagtbjerg på Fanø.

Dalumkredsen havde rigtig mange



Holdet på Lundsgaards havetrappe

gode år, og medlemstallet toppede med 122. Både pilte- og væbnerarbejdet blomstrede. Sidst i fyrreerne og begyndelsen af halvtredserne var denne artikels forfatter væbnerchef. Der var dengang syv velfungerende patruljer.

I dag er der ikke én FDF'er i Dalum. Nu er det KFUM spejderne, der har drengearbejdet i Dalum. Det er godt, der er nogle, som kan og vil!

Bent Rasmussen er arkivmedarbejder i Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Arkiv



Afmarch fra Lundsgaard til Måle strand, hvorfra holdet blev sejlet til Romsø

Statsungdomslejren på Zachariasvej

Af Jytte Raun

Arbejdsløshed i 1930'erne

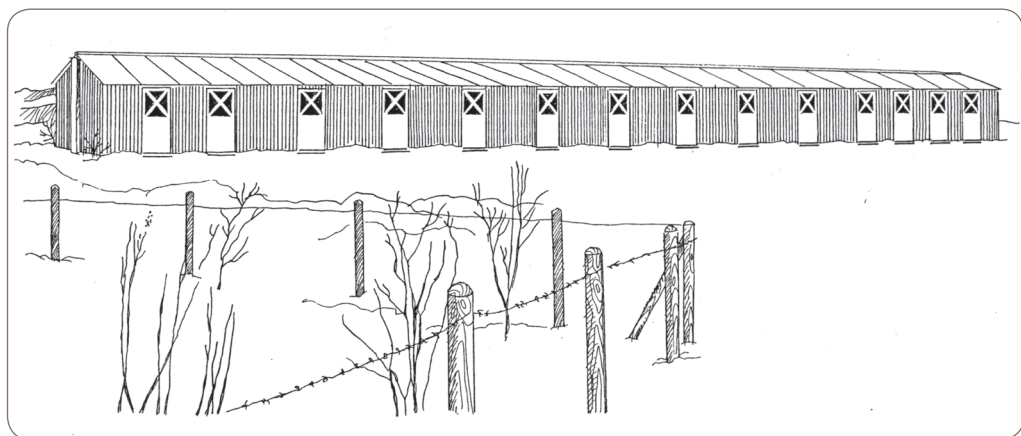
Stigende arbejdsløshed især blandt unge mennesker har altid været en kilde til stor bekymring for, hvad der skal blive af de unge, som ikke kan få et arbejde og derfor vil gå en usikker fremtid i møde. I 1930'erne frygtede politikerne, at de unge ledige ville havne på gadehjørnerne, og derfor kom der i 1938 den første samlede beskæftigelseslovgivning, som gav staten mulighed for at tage initiativer. Oprettelsen af Statens Ungdomslejre var et led i bekæmpelsen af arbejdsløsheden blandt de unge og havde to formål: de skulle hjælpe de unge gennem uddannelse og træning, og de skulle gavne landet gennem udførelse af nyttigt arbejde. Enhver ugift arbejdsløs mellem atten og femogtyve år kunne ved henvendelse til et arbejdsanvisningskontor efter ønske blive henvist til en ungdomslejr. Det var der nu ikke mange, der gjorde, for lejrene, der blev opført mange forskellige steder i Danmark, var absolut ikke populære

hos de unge arbejdsløse, for de fleste var bevidst placeret langt fra byens fristelser. De unge havde dog ikke noget valg, for var de blevet henvist til en ungdomslejr og udeblev, betød det bortfald af arbejdsløshedsunderstøttelse eller socialhjælp.

Ungdomslejren i Dalum

Dalum Kommune fik også en statsungdomslejr. Det skyldtes, at sognerådsformændene i Dalum og Sanderum reagerede på et cirkulære, der var udsendt fra socialministeriet, hvor der efterlystes arbejdsmuligheder i de respektive sogne. Det skulle være noget samfundsnyttigt arbejde, som normalt ikke ville blive udført. Der måtte ikke skabes konflikt ved at gå ind på andres arbejdsområder. Direktør A.D. Nielsen, Hjallesø Torpgård og proprietær Petersen, Dyrupgård foreslog en række grundforbedringer på deres ejendomme, som kunne være egnede til at beskæftige unge arbejdsløse.

På Zachariasvej i Hjallesø blev der opført en stor træbarak på fyrre gange



Barakken på Zachariasvej tegnet efter avisudklip fra 1942

Tegning: Mogens Larsen

otte meter. Der blev støbt grundpiller d. 5. november 1941, og allerede den 5. december var barakken færdig. Arbejdet var overdraget til tømrermester Johs. Pedersen, Odense og Odense Savmølle, som opførte barakken efter tegninger fra ministeriet. Barakken var kun beregnet til at skulle stå der midlertidigt. Den var derfor hurtig at opføre og let at fjerne igen. Barakken rummede et stort køkken, kontorer, samlingsstue og firemandsstuer med køjer. Desuden var der tre mindre rum til den fungerende forstander og to arbejdsledere.

At barakken blev placeret på Zachariasvej skyldtes det nære naboskab til Dalum Centralskole, hvor gymnastiksal og baderum kunne benyttes.

Unge københavnere var første hold

Den 5. december 1941 ankom 36 københavnere. De var alle anviste til lejren fra Centralarbejdsanvisningen, og forstander Albert Jørgensen udtalte senere til Fyns Socialdemokrat, at de unge mennesker ikke var stort bevendt som arbejdere, da de ankom. Det var derfor vigtigt, at der blev ændret på det, så de blev optrænet til at kunne udføre et ordentligt stykke arbejde og få lysten til det, når de mærkede, hvordan det skred frem for dem.

En dag blev indledt kl. 8 med en times undervisning. Der blev undervist i dansk, regning, samfundskundskab og arbejdskundskab. Kl. 9 gik man til Dyrupgård, hvor der skulle drænes og foretages opfyldninger med jord. Arbejdsdagen varede til kl. 17.30 afbrudt af en frokostpause. Efter aftensmaden kunne de unge frit vælge, hvordan de ville tilbringe aftenen. Der var mulighed for at

spille skak, læse, høre radio eller lignende. De havde udgangstilladelse indtil kl. 23. Om fredagen kunne der dog udstedes nattegn til kl. 24, om lørdagen til kl. 1 og om søndagen til kl. 0.30. I løbet af ugen skulle der dyrkes sport i mindst 4 timer.

Der blev spillet fodbold, håndbold og bordtennis. Nogle blev medlemmer i odenseanske bokseklubber, og andre dyrkede gymnastik og orienteringsøvelser. Dalum Centralskoles sportsfaciliteter var til rådighed for lejrbeboerne.

Arbejdet på Dyrupgård

Hele vinteren arbejdede de unge mennesker på Dyrupgårds jorder med dræning af engen ned til Odense Å. Derefter blev engen fyldt op, så den kom til at ligge højere i forhold til åen. Arbejdsforholdene var meget vanskelige på grund af den hårde vinter. Leret var frosset hårdt som sten og var umuligt at grave i. Så fandt man nogle småbanker med grus og sten, og ved hjælp af nogle aerolitpatroner sprængte man jorden væk og holdt hullerne åbne ved hjælp af jernkiler. Fra gravestedet måtte fylden køres i trillebøre omkring 300 meter til det sted, hvor det skulle læsses af. De fleste af de unge mennesker kørte frem og tilbage mere end fyrre gange i løbet af en dag – enkelte kom helt op på mellem halvtreds og tres gange. Aflønningen var på akkord, så der gik sport i at tjene så meget som muligt. De regnede også ud, at hvis alle mand kørte stafetløb til Skagen, kunne de nå derop på én dag, når de faktisk hver for sig kørte 20-25 km.

Da engen var fyldt op, blev den efterplaneret, så fylden i sommerens løb kunne blande sig lidt med mosejorden, hvorefter engen i efteråret blev pløjet.

Statsungdomslejren i Dalum afslutter

Den 10. Maj lukkes Barakerne, som imidlertid bliver staaende i Sommer

Sprængt Vej for Arbejdet i Vinter

Statsungdomslejren paa Zachariasvej i Dalum synger nu paa sit sidste Vers for denne Sæson. Arbejdet paa Engene ved Dyrupgaard er ved at være tilendebragt og de mange unge Mennesker, der i Vinter har haft Ophold paa Lejren, haaber, at de i Løbet af den kommende Tid vil kunne faa godt og lønnende Arbejde ved Tørveindustrien, i Brunkulslejerne eller andre Steder, hvor der skal samles Reserver ind til at Samfundet kan modstaa den næste Vinters Pres.

Det er et stort og smukt Arbejde, de unge Mennesker har udført i Vinter, og Proprietær Pedersen, Dyrupgaard er glad for den Forbedring, der er sket paa Engene.

Helt færdig er man endnu ikke blevet, fordi Vinteren har hæmmet Arbejdet stærkt, men man er naaet et godt Stykke.

Der sluttes midt i Maj

— Hvornaar slutter Ungdomslejren sit Arbejde for denne Gang? spørger vi Forstander Albert Jørgensen.

— Jeg tænker, vi holder op omkring den 10. Maj, siger han. De unge Mennesker vil utvivlsomt kunne faa godt Arbejde i Sommermaanederne og saa faar vi se, hvorledes det gaar til Efteraaret.

— Hvor mange har De haft i Vinter?

— Vi har haft Besøg af ialt 50 unge Mennesker, men Gennemsnitsbelægningen har været omkring 30—35. Vi har aldrig nogensinde været lavere end 30. Antallet har svinget noget, fordi det er sket, at unge Mennesker har faaet andet Arbejde i Vinterens Løb.

— Skal De fortsætte igen?

— Ja, hvis Arbejdsløsheden kræver det vil der sikkert nok blive oprettet Lejr igen til Efteraaret.

Man brugte Aerolit i Vinter

— Hvordan klarede De Dem i Vinter?

— Jo, det gik, selvom Vanskelighederne nok var store. De unge Mennesker har udvist en udmærket Arbejdslyst og Energi, selvom der naturligvis skulde Overvindelse til at gaa ud og grave i den værste Vintertid. Det var gennem længere Tid saa slemt, at vi maatte sprænge Jorden bort med Aerolit og holde Gravehullerne aabne med Jernkiler. Fra Gravestedet maatte vi køre Fylden ikke mindre end 300 Meter med Trillebør. Det lykkedes os paa den Maade at faa fyldt godt op paa Dyrupgaards Enge, og nu i Foraaret har vi endvidere drænet, saa der bliver meget bedre Jord.

E—

Avisudklip fra Fyens Stiftstidende d. 23. april 1942

Arbejdet var en betydelig forbedring for ejeren. For de unge har det været et hårdt arbejde og sikkert også en noget blandet fornøjelse at skulle arbejde udendørs i den hårde vinter.

Lønnen lå i gennemsnit på 10-12 kr. om ugen. Heraf skulle 4 kr. sættes i sparekassen. Desuden fik arbejderne kost, logi og arbejdstøj. De unge, som udmærkede sig som arbejdere, kunne blive underledere og få en løn på 20-25 kr. om ugen.

Afslutning efter ½ år

Den 15. maj 1942 sluttede det første hold. Der havde i alt været 50 unge mennesker i lejren. Gennemsnitsbelægningen havde været omkring 30-35, men aldrig under 30. Antallet svingede noget, da det skete, at en fik andet arbejde i vinterens løb.

Lederen af lejren kunne oplyse til Fyns Socialdemokrat, at mange lejrdeftagere allerede havde fået andet arbejde, og flere ville formentlig have gode muligheder for at få godt lønnet arbejde ved tørveindustrien, i brunkulslejrene eller andre steder, hvor der i sommerens løb skulle samles reserver ind til, at samfundet kunne modstå den næste vinters pres.

Lederen var godt tilfreds med det afgæede holds arbejdsindsats. Det var gået over al forventning. Han havde tidligere været leder af en anden statsungdomslejr Klosterheden i nordvestjylland og havde ved sin flytning til Dalum haft store betænkeligheder med, hvordan det skulle gå, da Dalum i modsætning til Klosterheden lå så tæt på byen. Det havde imidlertid ikke givet nogen som helst problemer heller ikke med naboerne, som havde givet udtryk for, at de var kede af, at de rejste. Bedre anbefaling kunne man ikke ønske sig.

Fremtidsplaner

Planerne for lejren var, at den lukkede i sommermånederne, hvor det var lettere at få arbejde. Til efteråret skulle et nyt hold så indlogeres i barakken, således at det planlagte arbejde kunne færdiggøres. Arkivet har ingen efterretninger om, at der kom et nyt hold eller om det planlagte arbejde på Torpgård blev udført, men måske har arbejdsløsheden blandt de unge ikke været så stor, at det kunne betale sig at oprette et hold? Begrundelsen kunne også være, at de unge arbejdsløse havde fundet andre beskæftigelsesarbejder eller var taget til Tyskland for at arbejde?

Barakken blev imidlertid liggende og fik senere en anden funktion.

Husvildeboliger

I 1943 blev barakken anvendt til husvildebolig. Det har søskendeparret Ebba og Aksel fortalt i deres erindringer, som er afleveret til lokalarkivet. Formentlig er der foretaget nogle mindre ændringer i indretningen af barakken. Ebba fortæller nemlig, at da hun flyttede ind i barakken sammen med sin mor og bror, fik de nogle værelser i den ene ende af barakken. De havde en lille stue og bag ved stuen et soveværelse, hvor der lige akkurat kunne stå en køjeseng til børnene. Deres mor sov på divanen i stuen. Gennem en lille gang kom de til køkkenet, der lå overfor stue og soveværelse. Ved siden af køkkenet var et rum til brænde og koks. Ved siden af deres værelser var der en stor foredragssal, og derefter en lang gang uden lys, som de skulle igennem for at komme til den anden ende af huset, hvor der var to wc'er. I den ende af barakken var der indrettet 5 lejligheder med et fælleskøkken.



*Ebba og Aksel,
som i deres
barndom boede
flere år i husvilde-
barakken*

Aksel fortæller, at barakken var bygget af 1½-2 cm tykke fyrretræsbrædder. Der var ingen isolering, og det var derfor meget koldt om vinteren. Barakken stod på stolper, og gulvene var rå træbrædder, det var derfor med at få sivskoene på for at holde varmen. Når hans mor om sommeren vaskede gulv, løb vandet under ud på jorden. Om vinteren opholdt den lille familie sig mest i køkkenet, hvor de fik varmen fra 2 gasapparater. Deres mor havde lavet en masse huller i nogle gamle bolsjedåser, som de satte omvendt over gassen, så dåserne var rødglødende døgnet rundt. Der var dog en kakkelovn i stuen, men det var svært at skaffe brænde eller koks til den, for de sov i hvert fald også i køkkenet om vinteren for at holde varmen.

Dagligdagen i husvildebarakken

Aksel og Ebba husker, at de skulle være stille, når der blev holdt møder i foredragssalen. En del af den mødevirksomhed, der havde været i Dalum Forsamlingshus, var flyttet til barakkens foredragssal, fordi tyskerne overtog forsamlingshuset. Foredragssalen blev senere nedlagt og indrettet til lejligheder.

Der var mange børn i barakken, så der var altid nogle at lege med. På pladsen rundt om bygningen byggede drengene jordhuler. På den ene langside af barakken groede der rosenbuske, og Ebba forsøgte sig med at lave "rosenparfume". Den nærliggende bunkers var også et spændende sted at lege. I 1946 blev familien forøget med endnu

en pige. Aksel fortæller, at han yndede at køre lillesøsteren i barnevogn i høj fart ned af de stejle sider på bunkersen.

Det var mildt sagt et blandet klientel, der boede i barakken. Det var ikke usædvanligt, at mændene kom fulde hjem, somme tider kravlende på alle fire. Politiet havde også et godt øje til barakkens beboere. En gang var der blevet stjålet nogle gæs i Den Fynske Landsby, og politiet kom på besøg. I det store fælleskøkken var nogle af beboerne i gang med at sy en dyne sammen. Den har nok været godt fyldt med gåsefjer – og måske også med gåsen. Ebba husker også en af beboerne, som ikke havde noget arbejde, men tjente lidt penge ved at lave sprællemænd med Hitler og Göring.

Når man bor i en husvildebarak, er der ikke altid hjælp at hente, når der sker noget uventet. Engang var der frostsprængt et vandrør, og vandet stod i kaskader ud i rummet. Da der ikke kom nogen hjælp, selv om der var sendt bud til kommunen, tog deres mor resolut et borsving og borede et hul i væggen, så vandet i stedet for stod i en stråle ud på græsset. Man var nødt til at kunne klare sig selv.

Engang havde deres mor dog forregnet sig. De skulle rejse et par dage til Holstebro, fordi deres morfar var død, og inden de tog hjemme fra, ville deres mor ordne gulvet og smurte det

derfor ind i levertran, så det lignede et nylakeret gulv. Da de kom hjem, stank der så forfærdeligt af levertran, at de næsten ikke kunne holde ud at være der.

Aksel husker, at da den gamle konge Christian d. X døde, blev begravelsen transmitteret i radioen. Men deres radio var gået i stykker, og gode råd var dyre. Inde i soveværelset satte de sig på divanen med ørene ind til væggen, og når de var musestille, kunne de høre radioen inde fra naboen. På den måde gik de ikke glip af en vigtig begivenhed.

Familien Kristiansen flytter i 1949

I 1949 flyttede familien til Demantsvej 38 også kaldet ”kostalden”. Her fik de en lejlighed, som ikke var bedre end i barakken. Der var kun en stue og et køkken. WC lå på gangen og skulle deles med en nabo. Hvorfor de flyttede fra barakken husker Aksel og Ebba ikke, men måske var det på det tidspunkt, barakken blev revet ned? Hvis nogen kender til barakkens endeligt eller andet om dens anvendelse i den tid, den lå på Zachariasvej, vil arkivet være meget interesseret i at høre om det, ligesom alt billedmateriale derfra vil have stor interesse.

Jytte Raun er arkivleder i

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Arkiv

Kilder: Erindring fra Ebba Kjelddal (A253)

Erindring af Aksel Kristiansen (A258)

Artikel af Vidar Vølund: Statsungdomslejren i Dalum

Fyns Socialdemokrat d. 6/11 1941: Nu kommer der en arbejdslejr i Dalum

Fyns Socialdemokrat d. 24/4 1942: Sorg i Dalum over at ungdomslejren lukker

Fyens Stiftstidende d. 23/4 1942: Statsungdomslejren i Dalum afslutter

En tur på "skralden"

Af Lars Hagensen

Når nye flytter ind

En af de faste beskæftigelser for mange af os er at køre i rutefart til genbrugsstationen med haveaffald eller som min morfar altid sagde en tur på 'skralden'. Man er i godt selskab med rigtig mange andre, der ligeledes har spændt en fyldt trailer efter bilen. Men ikke alle kommer med haveaffald. Nogle kommer, fordi de har fået en drøm opfyldt: De har købt deres drømmehus i et af Odenses mest attraktive områder. Nu skal det renoveres godt og grundigt, så derfor køres der i rutefart, ikke med grene og kviste men med indmaden af det nyerhvervede hus. Alt skal ud efter de tidligere beboere lige fra det gamle køkken til efterladte kasser i skunken. Oven på et sådant læs stod en forårsdag en gammel hvidmalet dukkevogn af træ. Den og meget andet fra den tidligere, nu afdøde husejer skulle væk nu. Jeg besluttede mig i et svagt øjeblik for at redde dukkevognen, da den måske kunne males op og gøre lidt glæde. Tag den bare, men så skal du tage den med indhold, sagde de venlige unge mennesker.

Dukkevognen

Dukkevognen viste sig at være fyldt med boet fra et pigeværelse anno 1952 i Dalum. Sammen med min datter tømte jeg langsomt indholdet ud på gulvet, da jeg var kommet hjem. Frem dukkede en godt slidt lyserød hinkesten af glas med Klodshans på, den slags man nu nostalgisk kan købe i kopi inde på Møntergården. Et spil Mikado-pinde i røde og blå farver,

nogle terninger råt tilskåret i en slags hvid marmor med påmalede sorte tal og så et væld af forskelligfarvede lerkugler til at spille 'klink' med bredte sig efterhånden ud på gulvet. Desuden indeholdt dukkevognen et bundt brune og grønne ulinierede, linierede og kvadrerede kladde- og regnehæfter med multiplikationstabeller og metersystem på bagsiden, alle med et pigenavn prentet med store usikre bogstaver og årstallet 1952. En slidt messingfarvet passer i et sort etui var der også og nogle kulstifter i små blanke metaldåser. Et par mørkebrune hæfter indeholdt alfabetet fortrykt med store og små bogstaver i skråskrift, som skolepigen omhyggeligt havde forsøgt at efterligne med ret hældning på linjerne udfor hvert bogstav, først et stort, dernæst det lille bogstav i en skriftform, som vel ingen børn i dag formentlig lærer eller kan læse.

Tapetrester og en ung Helle Virkner

Mest fascinerende var dog de mange påklædningsdukker i pap og papir, som lå fint bundtede i små papkasser. Alle, voksne og børn, var tegnede med blyant og derefter omhyggeligt klippet ud. Alle var håndmalede. Det meste af påklædningstøjet var lavet af gamle forskelligt farvede og stribede tapetrester, noget andet var klippet ud af kataloger fra Daells Varehus og meget var helt enkelt bare tegnet af pigen selv, malet med fine farver i mønstre med cirkler og tern. Huer, vanter, gule sommerkjoler og nederdele. Men en særlig påklædningsdukke har sikkert været pigens klenodie. For i en blå kuvert lå der en fin påklædningsdukke, som forestillede den smukke skuespillerinde Helle Virkner (f.1925). Netop i

de år var det populært at fremstille påklædningsdukke af danske filmstjerner som Birgitte Reimer, Birthe Wilke og naturligvis Helle Virkner. Indtægterne fra salget gik til Skuespillerforbundets Hjælpefond. Sammen med dukken lå de fineste balkjoler i blå og røde og grønne farver, silkeunderkjoler og hatte og muffer

og skindhandsker og højhælede sko. Jo, den unge Helle Virkner var et af tidens idoler i pigeværelset. Men tapetresterne kunne altså også anvendes.

Lars Hagensen er præst ved Dalum Kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening



Hjallese skolen fylder 50 år

Af Frans Bay

Lidt forhistorie

Navnet Hjalleser vidner utvivlsomt om bebyggelse langt tilbage i tiden. Navnet "Hielløse" findes som skriftlig kilde fra 1183, hvor biskop Simon af Odense skænkede kirken i Hjalleser eller dens indtægter til nonnerne på Borgen i Odenses centrum – senere Dalum Kloster. Forstavelsen kan komme fra "hillæ", en forhøjelse. Kan også være "hjald", dvs. et bræt eller en fjæl. Efterstavelsen "løse" kan sættes i forbindelse med områder med enge og græsgange. Det kunne således måske betyde et højt beliggende sted med enge.

I 1536 blev Dalum Kirke sognekirke. Lensmand Jørgen Marsvin fik ved kon-

gebrev af 22. november 1576 gavebrev på Hjalleser Kirke med tilladelse til at nedbryde kirken og anvende materialerne til opførelse af Hollufgård.

I 1723 lod Frederik den 4. opføre en rytterskolen på den gamle kirkegrund. Skolen blev revet ned/ombygget 1878, nedlagt i 1958 og revet ned i 1968.

Overvejelser om ny skole

Omkring 1955 blev Rasmindegården i Hjalleser opkøbt med henblik på at opføre et meget stort antal parcelhuse syd for Dalum Landbrugsskole og øst for Svendborgvej. Arealer ved Hestehavevej og Bjørnemosevej kunne også forventes bebygget. Derfor gjorde medlemmerne i skoleudvalget og i skolekommissionen i



Flaget hejses ved indvielsen af Hjalleser skolen den 13. august 1962

Dalum sig tanker omkring bygningen af en ny skole. Det samme gjorde skoleinspektørerne fra Dalum Centralskole og Tingløkkeskolen. De blev blandt andet enige om, at den naturlige geografiske skillelinje mellem Centralskolen og den nye skole skulle være Svendborgvej. I 1959 blev skolekommissionen præsenteret for en betænkning om opførelse af en ny skole på et areal tilhørende gården "Godhedsminde".

Et projekt til et første byggeafsnit blev godkendt, og arkitekterne Erik Larsen og Niels Hansen udarbejdede et skitseforslag. Skolekommissionen godkendte 14. marts 1960 et forslag til en fuldt udbygget 4-sporet skole: 32 normallokaler, almindelige faglokaler, administrationslokaler, 1 gymnastiksal, 1 svømmehal og 1 sportshal, der samtidig skulle fungere som fest- og mødesal samt en skolebetjentbolig.

Første etape af byggeriet blev vedtaget af alle instanser i juni 1960: 16 normallokaler, administrationslokaler, en gymnastiksal og en skolebetjentbolig. Samlet byggepris blev vurderet til 5,7 millioner kr. Ministeriet godkendte byggeriet i februar 1961 med byggestart 1. september.

Da skolen skulle være klar til det nye skoleår begyndende i august 1962, var der en vis bekymring for, om det kunne nås, idet byggeperioden var kort.

13. august 1962 kunne de 193 elever fra 8 klasser samt 7 lærere mødes ved flagstangen, hvor Dannebrog blev hejst af en elev fra ældste klasse. En ny skole i det forholdsvis nye boligområde, hvoraf en stor del senere blev kaldt "marmeladekvarteret" på grund af vejnavnene, blev indviet til tiden. Mange gode ord



Billedhugger Eiler Madsens skulptur ved indgangen til Hjalleseskolen. Skulpturen blev skænket af Albanifonden i 1981 i anledning af skolens endelige færdigudbygning

og ønsker blev udtalt, hvorefter eleverne kunne tage deres skole i brug.

Hjalleseskolens første år

Man vidste fra starten, at skolen ikke var færdigbygget. Af flere omgange blev der rettet henvendelse til Dalum kommune om en udbygning af skolen. Der manglede flere normalklasser, som gerne skulle være større end de eksisterende 44 m², faglokaler, et lærerværelse, et lægeværelse, en tandklinik, et skolebibliotek og en gymnastiksal. Man ønskede også en svømmehal. I den oprindelige plan var der tegnet en svømmesal: Svømmehal med overdækket gulv, så den kunne bruges til en dobbeltfunktion.

Først i 1977 blev første renovering af skolen foretaget, og den efterfulgtes af en mere omfattende renovering i 1980, hvor skolen blev færdigbygget som 2-sporet skole. Dog uden en ekstra gymnastiksal. Som et synligt resultat af skolens færdiggørelse ses foran skolens hovedindgang



Glade elever fra 7. a foran Østerlars Rundkirke. Lejrskolen 1987

billedhugger Eiler Madsens skulptur, skænket af Albanifonden i 1981.

Når der indtil da ikke var behov for mere end 2 spor, skyldtes det, at skolens naturlige opland i 60'erne og 70'erne blev opkøbt til industrielt og andet formål. Samt selvfølgelig den manglende tilstedeværelse af kapital.

Den gamle indskriptionstavle, som sad på alle Frederik den Fjerdes gamle rytterskoler, blev indmuret på væggen i Hjalleseskolens hovedindgang.

I skolens første mange år kunne det dårligt ses, at skolen blev brugt hver dag. Vægge og gulve var robuste, og eleverne var vel også mere omhyggelige og hensynsfulde. Senere blev slitagen mere mærkbar, og lidt hærverk kom der også til. I de første mange år var der for øvrigt ikke indeordning.

Undervisningen og daglivet

Den gode, fagligt solide undervisning har altid præget skolen. De allerfleste elever har været meget interesserede i at

medvirke til et frugtbart undervisningsmiljø, som skulle rumme dele af faglighed, kreativitet, udvikling og anstændige væremåder. Dette sammenholdt med en engageret indsats fra en kompetent lærerstab og en meget aktiv medleven fra forældreside har betydet, at elever fra Hjalleseskolen gik videre ud i livet med en solid ballast, som kunne bære.

Dette er ikke stedet, hvor der skal gives en meget grundig gennemgang af undervisningen, metoder og materialer. Ej heller skal forklares den store udvikling, der er sket med børn og unge fra 1962 til i dag, og som har stor betydning for en meget ændret undervisning i vore dage.

I august 2006 udnævnte tænketanken CEPOS Hjalleseskolen som Danmarks bedste skole. Ikke på grund af de højeste karakterer, men fordi skolen var den bedste til at bryde den sociale arv iflg. undersøgelser, der kombinerede karaktergennemsnit med børnenes sociale arv.

En gennembladrning af de mange årgange af Budstikken, Hjalleseskolens elev-, forældre- og lærerblad samt andre arkivalier tegner et billede af utallige aktiviteter, arrangementer og spændende oplevelser - udover de direkte undervisningstimer -, som har været gennemført til gavn og glæde for eleverne:

Skolekomedier, fastelavnsfester, klasse-sammenkomster, juleklippedage, idrætsdage, sidste skoledage og emnedage har været anderledes aktiviteter, som tit og ofte kunne give et frisk pust i hverdagen. Hvem husker ikke idrætsdagene, hvor alle elever blev inddelt i hold på tværs af klasserne og deltog i de mange aktiviteter rundt om på skolen. Her var forældre som tilskuere, private og offentlige dagplejemødre med 3 – 4 småbørn

dukkede op med deres barnevogne, og de nye studenter kom glade for at besøge deres skole og få en sludder med elever og lærere om ”gamle dage”.

Mange af disse engagementer har andre skoler sikkert også præsteret. Derfor skal nævnes to områder, som har fået en særlig opmærksomhed på skolen.

En idrætsaktiv skole i et idrætsaktivt område.

I mange år var skolens lille gymnastiksal rammen om al idrætsundervisning på skolen. Det krævede skarp skemaplanlægning at få idræt for både drenge og piger fra alle årgange afviklet.

Skolen har i tidens løb haft mange engagerede idrætslærere, og de har inden for de forskellige grene inspireret og dygtiggjort eleverne, således at disse kunne deltage i mange stævner og sideløbende og efterløbende udmærke sig som idrætsudøvere i de lokale idrætsforeninger.

Tidligt manifesterede skolen sig ved diverse skoleidrætsstævner. Særligt skal fremhæves volleyball, hvor Hjalleseskolens elever i mange år var ”frygtede modstandere”. Alene i skolens første 25 år blev der vundet 11 danmarksmesterskaber! Det medførte også, at der for disse elever var store oplevelser i udlandet, hvor holdene skulle forsvare skolens ry som en af de mest vindende skoler i Danmark. Skolen deltog mellem 1970 og 1984 seks gange i verdensmesterskabsstævner i Holland, Israel og England.

Da Hjalleseshallen og fodboldkunststofbanen blev indviet i starten af det nye årtusinde, betød det samtidigt, at idrætsundervisningen fik helt nye muligheder. Disse faciliteter medførte også, at forskellige idrætslinjer på skolen voksede

frem – blandt andet eliteidrætsklasserne.

Med de mange dygtige og engagerede unge idræts elever kunne skolen pludselig igen gøre sig gældende i diverse skoleturneringer, som ellers blev præget af idrætsefterskolerne.

I 2007 vandt fodbold drengene den nye Skoleliga, som var oprettet, fordi skoler med diverse idrætslinjer ikke måtte deltage i Ekstra Bladets skoleturnering.

I 2008 vandt Hjalleseskolen f.eks. Fyens Stiftstidendes indfodboldstævne ved i finalen at slå OB med bl.a. Christian Eriksen og Rasmus Falk (som i øvrigt begge gik på skolen).

I 2009 var det så fodboldpigerne tur til at vinde Skoleligaen, medens fodbold drengene vandt Dansk Skoleidræts ISF-turnering, som samtidig var kvalifikation til VM for skolehold i Tyrkiet. Her deltog holdet så med en flot 4. plads til følge.

I 2010 var det volleyballpigerne, der vandt ISF-turneringen og deltog i VM i det Indre Mongoliet.

I 2011 gik det så mod vest, da det igen var fodbold drengene, der kvalificerede sig til VM i skolefodbold i Fortaleza i Brasilien.

Ovenstående rejser er selvfølgelig for de udvalgte og dygtigste idræts elever, men også alle andre fodboldspillere har de sidste 9 år haft mulighed for en fantastisk oplevelse. Ca. 300 af skolens elever har over denne årrække besøgt Auburndale, en mindre by beliggende imellem Orlando og Tampa i Florida. Her har de været privat indkvarteret hos unge amerikanere med samme passionerede indstilling til deres sport. 5 dages fodboldtræning og 5 dage som turister i Floridas mange muligheder. Bade i den Mexicanske Golf, Disney World, Universal Studios, Cape



9. a på lejrskole på Lofoten 1990. Kristof-fer og Carsten med noget af dagens fangst i Trollfjorden sammen med norske elever

Canaveral, biler med store dæk, store køleskabe bugnende med de ting, der nu engang kendetegner den amerikanske kultur. En kultur som fylder minder og kufferterne helt op, når turen går hjemad.

Mange indtryk efterlader de unge med en følelse af, at de har været til optagelse til en film i Hollywood. Den største oplevelse er dog det venskab, man har fået med andre mennesker. Der grædes mange tårer, når man siger farvel. Facebook gløder og udveksler varme relationer imellem danskere og amerikanere. Relationer der for mange efterfølgende har betydet, at de selv rejser over for at besøge deres venner overthere. Afstanden mellem Hjallese og Auburndale Florida er utrolig kort.

Nu lyder det eksotisk og meget dyrt med sådanne rejser, hvilket det også er, men da elever og forældre selv har taget opgaven på sig og samlet pengene ind, har det heldigvis ikke kostet skolen noget, at disse hold fik de store oplevelser.

Lejrskoler

Når historie- og matematikundervisningen er glemt hos mange af de gamle elever, som mødes med klassekammeraterne til

f.eks. 10, 15 eller 25 års jubilæum, så kan man næsten være sikker på, at de i hvert fald husker de oplevelsesrige lejrskoler, som de deltog i. Lejrskolerne har været meget vigtige undervisningsoplevelser uden for skolebygningen. Der var i mange år en fast tradition for lejrskolerne: I de små klasser et par dage på hyttetur på Fyn, i 5. klasse til Sønderho på Fanø, i 7. klasse til Bornholm og i 9. klasse på en lidt mere omfattende lejrskole.

Lejrskolen i 9. klasse blev en del år gennemført på Kogsbølskolen i Sønderjylland. Skolens lejrskolekasse blev sendt i forvejen, og så var eleverne ellers klar til at måle temperaturer og nedbør, tegne skitser af borgruiner eller kirker, vandre rundt i marskområderne ved Højer sluse samt tage på udflugt til Dannevirke, Slesvig og Flensborg. Om aftenen blev der så besvaret skriftlige opgaver og skrevet fyldig dagbog.

Lejrskolelokaliteterne blev udvidet til Løgumkloster, Tønder, Bulbjerg, Hinding Dås, Ribe, Hærvejstur på cykel, Læsø, Mors og flere andre steder.

Efterhånden var de danske lokaliteter ikke tilstrækkeligt spændende nok. London, Skotland og Paris blev inddraget. Fra 1986 og til omkring 2003 blev nogle af de mest interessante lejrskoler afholdt i Nordsverige og Nordnorge.

Gällivare, Björkliden og Abisko i svensk Lapland blev områder, hvor fjeldvandring og kendskab til minedrift, til rener, samer og den lokale befolkning og deres tætte kontakt til naturen gav nye indsigter. Foruden de sociale oplevelser: Togrejsen på 32 timer, liggevogn, 4 – 6 måltider undervejs ("husk dybfrosne drikkejuice holder madpakkerne friske længere!"), indkvartering i hytterne, hvor

man selv skulle sørge for rengøring og madlavning! (I Bjørkliden konkurrerede to drengehytter en uge om, hvis stabel af pizzakasser fra den lokale købmand kunne blive højst!). Det bedste måske: Frit nattegn: "I skal blot være klar i morgen tidlig kl. 9!" Glemte blev bekymringen hjemmefra: Hvordan skal vi dog klare 18 km fjeldvandring? Intet problem – og når man havde fri om aftenen, var der stadig kræfter til gå rundt på klipperne ved hyttebyen.

Andre mål blev søgt, og Lofoten blev inddraget. Nye problematikker kunne inddrages: Fiskerierhvervet, øbefolkningens levevis – hvordan klarede man den lange mørke vinter? samt samværet med eleverne fra den lokale skole gav andre oplevelser. At komme med en fiskekutter til Troldfjorden og fiske efter muslinger, som blev kogt og spist om bord samt opleve, at torskene bed på kort efter, at krognen blev smidt ud, hørte til de specielle oplevelser.

Enkelte klasser var så heldige, at de vandrede i den storslåede natur i Island og på Grønland og oplevede den kultur og historie, som gjaldt her.

Med inddragelse af Norden som lejrskolelokalitet ændrede arbejdsopgaverne karakter. Der var ikke længere tale om skriftlige arbejdsopgaver i felten eller om aftenen. Der blev tale om direkte undervisning på stedet uden rapportskrivning, og der blev lagt vægt på de ligefremme oplevelser i en storslået natur og i et fremmedartet miljø.

At præsentere eleverne for lokaliteter, som de måske ellers ikke selv ville opsøge, er ikke uvæsentligt. Lad slutningen på dette afsnit være et citat fra Nina, som var skeptisk før turen til Abisko: Langt væk, for koldt, for mørkt, for langt at vandre. Efter at have besøgt Bjørklidens drypstenshuler, vandrede klassen ned til en stor sø, godt svedige. Her sprang Nina som den første i vandet – med tøjet



På fjeldvandring med 9. a i Abisko, svensk Lapland 2001

på – og så råbte hun ud over det hele: ”Her skal jeg op igen senere i livet”. Så er turen lykkedes!

Ærgerligt at det ikke længere er muligt at tage på lejrskole på samme måde!

Større begivenheder

13. august 1987 fejrede skolen sit 25-års jubilæum. Alle elever og lærere plantede et lindetræ. Jubilæumsskriftet blev delt ud. I jubilæumsugen arbejdede alle med teater. Den 20. var der stort morgenbord og festligt optog gennem Hjallese. Om aftenen var der i Landbrugsskolens hal fest for forældre og elever fra 8. – 10. klasse. Aftenen efter var i samme hal stor sammenkomst for 590 gamle elever. Her blev hygget og snakket om ”gamle dage”. Et arrangement som var et af de helt store i skolens historie.

Alle skolens elever og lærere blev i anledning af 40-års jubilæet fotograferet, og

ansigtsportrætterne blev i tilfældig orden placeret i 3 store rammer, som hænger på en af skolens lange gange.

I efteråret 1990 blev en ny fløj ud mod Solbærvej taget i brug. Årsagen var, at den nyåbnede skolefritidsordning SFO ”Marmeladekrukken” åbnede den 1. oktober med 80 elever. Den skulle bruge en del af skolens lokaler i den bageste fløj. SFO fik så stor succes, at den i marts 1994 blev udvidet med en pavillon på 280 m².

Elevtallet voksede, og der blev behov for grupperum og andre faglokaler. 18. maj 1998 startede et nyt byggeri ud i skolegården: 8 klasseværelser, 8 grupperum og 2 store fællesrum. De blev taget i brug 4. marts 1999. Det betød også, at der blev nye og større lokaler til skolebiblioteket, nu kaldet pædagogisk servicecenter/multimediecenter.

Efter mange års drøftelser, skriverier og indsamlinger om og til en sportshal



I skolens første mange år var fastelavnsfester med katten af tønden og dans til Bolvings orkester en af årets store begivenheder

ved skolen kunne Hjalleshallen endelig indvies 28. januar 2000. Når man fra den store hal går direkte ind i den lille gymnastiksal, er det faktisk ikke til at forstå, at man i mange år kunne gennemføre gymnastikundervisning og mangfoldige af skolens andre aktiviteter i denne lille sal.

Lidt om de tekniske fremskridt

24.01.1973: "Spritduplikator udgår. Inspektøren oplyste, at der kan ventes opstillet kopimaskiner af Rank Xerox på alle skoler på lejebasis".

25.10.1977: "Lommeregnerne leveres medio november".

30.11.1989: Ordrebekræftelse på levering af den første bibliotekssøgemaskine: En IBM computer med 1 Mb hukommelse, 60 Mb fast pladelager, 1,44 Mb diskettstation og søgesystem samt tastatur, DOS styresystem, 12" farveskærm og printer: Pris 46.910 kr. Hvilken verden af muligheder der åbnede sig!

17.1.1990: Det første kursus i Mikro Master – biblioteksregistrering på edb. 1991: Der blev oprettet 16 edb-arbejdspladser.

1993: 16 nye edb-arbejdspladser tages i brug i edb-lokalet.

Det betød bl.a., der blev sagt farvel til de gode gamle Olympia skrivemaskiner fra 1962. De blev for øvrigt sendt til Kaunas i Litauen.

1.8.1994 tog man det nye udlånsregistreringssystem i anvendelse. Alle skole-

biblioteks-bøger samt undervisningsmaterialer blev udlånt via stregkoder.

1999-2000 gennemførte alle lærere det pædagogiske IT-kørekort.

2005: Bærbare computere i classesæt.

2008: Anskaffelse af interaktive tavler til forstørrede skærbilleder fra computere.

Hjalleseskolen 2012

Målsætnings- og indholdsdebatter, nye meddelelsesformer, læringsmiljøer, evalueringsskemaer, anderledes eksamensformer og meget andet har været skoledrøftelser de senere år. Hjalleseskolen har deltaget aktivt i det hele. De nuværende målsætninger lyder i forkortet udgave:

Hjalleseskolen ønsker at udvikle faglighed og kompetence i alle forhold

Hjalleseskolen lægger vægt på de personlige og sociale værdier

Hjalleseskolen ønsker at fremme kreativiteten

Hjalleseskolen ønsker at fremme de demokratiske værdier.

Mange ændringer vil sikkert præge skolen fremover. Med udgangspunkt i den ballast, skolen har med fra de første 50 år og skolens nuværende motto, vil Hjalleseskolen også kunne være en attraktiv skole i de kommende mange år: Hjalleseskolen - Sunde, glade børn i liv og læring.

Frans Bay var lærer og skolebibliotekar på Hjalleseskolen 1967 - 2003

En "grå panter" og andre ildsjæle

– om Ældreklubbens start i Dalum

Af Lars Hagensen

Tredive års jubilæum

I september 2010 fejrede Dalum Sogns Ældreklub sin 30 års fødselsdag. Ældreklubben, der i dag tæller 54 betalende medlemmer, samles året rundt på onsdage om eftermiddagen i kirkens Anneks. Klubben har sin egen af kirken uafhængige bestyrelse og har gennem årene sat en ære i at have et alsidigt program for områdets ældre, der spænder fra foredrag og fortællinger over sang og musik til modeopvisninger, julefrokost og udflugter. I forlængelse af denne artikel bringes et lille interview med en

af Ældreklubbens forkvinder, medens artiklen her forsøger at tegne et billede af foreningens første leveår.

Hvis alderen havde været til det, ville vi også have danset her

I en artikel i Fyens Stiftstidende med overskriften "Det dufter af hjemmebag og bobler af atmosfære" beskriver journalisten et onsdagsmøde i Ældreklubben nogle år efter stiftelsen i 1980. Her udtalte to af bestyrelsesmedlemmerne: "Selv om Ældreklubben hører hjemme i kirkens anneks, så forpligter medlemskab bestemt ikke til kirkegang. Vi har intet med religion eller kirkelig prædiken at



Foreningens formand Gerda Lund og sekretæren Gudrun Juhl ved et møde i ældreklubben 10. januar 1984

gøre. Vi er fuldstændig neutrale. Vi skal kunne høre en præst holde foredrag, men også en Fulton-skipper... Hvis alderen havde været til det, ville vi også have danset her." I 2011 danser medlemmerne faktisk, så alderen tynger åbenbart ikke længere! Ældreklubben er stadig i kirkelig henseende neutral, men faktisk var der i de første år af klubbens levetid bestemt ikke enighed om dette, hvad Ældreklubben's første bestyrelsesprotokol vidner om. Til tider udspandt der sig endda "heftige" drøftelser om netop Ældreklubben's profil, skulle den være kirkelig (kirkens "forlængede arm", som et af bestyrelsesmedlemmerne i en ophedet debat udtrykte det) eller skulle den have et mere bredt, folkeligt præg?

Det ny kirkeanneks og en grå panter

For at forstå oprindelsen til Ældreklubben skal vi tilbage til sidst i 1970'erne. I Dalum havde man netop bygget et nyt sognehus, kaldet annekset, bag kirken, som blev indviet den 16. december 1979. I en artikel i Kirkebladet i foråret 1980 efterlyste kirkens præster og menighedsrådets aktivitetsudvalg interesserede brugere, evt. oprettelsen af "klubber". Sidst i 1970'erne opstod herhjemme med inspiration fra USA udtrykket de "grå pantere" om aktive ældre, der arbejdede for at fremme de ældres interesser. I Odense var bl.a. fhv. lærerinde Rigmor Buhl-Hansen, der på det tidspunkt boede på Skovalleen 13, senere i nr. 18, og som en kort årrække havde været gift med Grønlandszoologen Alvin Pedersen, en aktiv "grå panter". Hun var naturligvis mellem de ca. 25 interesserede, som reagerede positivt på opfordringen fra



En aktiv "grå panter": Rigmor Buhl-Hansen

kirken og som samledes til et møde i annekset den 20. august 1980. Man blev enige om et foreløbigt navn, "Dalum sogns ældreklub", planlagde desuden 3 møder for efteråret, som skulle afholdes på den sidste onsdag i hver måned, og man nedsatte endelig et arbejdsudvalg, der skulle tage sig af forarbejdet indtil en stiftende generalforsamling kunne finde sted i foråret 1981. Allerede 5 dage senere afholdtes det første udvalgsmøde. Den midlertidige bestyrelse konstituerede sig med den ene af kirkens tre præster Poul Schmidt-Møller som formand, Edvard Christensen, Jacob Hansensvej 26, blev næstformand og Gudrun Juhl, Søparken 34, fik hvervet som sekretær og kasserer. Øvrige medlemmer var foruden ovennævnte Rigmor Buhl-Hansen også Gerda Preston Lund, Fruens Bøge Allé 9, Inger Elmstrøm, Pr. Christians Allé 4 og kirkens kordegn Knud Nielsen. De kommende foredrag blev drøftet og det blev besluttet, at kirkens præster skulle

byde velkommen og afslutte møderne. Man vedtog ikke noget kontingent, men ville se, hvad folk ville ”lægge under koppen”. Derimod ville man henstille til, at rygere viste hensyn! Det blev meddelt, at Menighedsrådet ville yde et tilskud på 2.000 kr. mod at få en repræsentant i udvalget.

De første arrangementer

Den 24. september 1980 løb det første møde i Ældreklubben af stabelen. Der mødte ca. 40 tilhørere frem. Fhv. skoleinspektør Marius Jacobsen, Risingskolen, fortalte om ”Oplevelser med børn”. Mødet forløb godt, meddeler protokolføreren og noterer, at Pastor Schmidt-Møller sluttede med ”en kort andagt”. Andagten, og ikke mindst længden af den, skulle snart blive et af stridspunkterne. Oktobermødet var ved at sprænge alle rammer, da den landskendte læge Ester Møller, som var vokset op i Hjallesø, samlede ca. 130 tilhørere til et foredrag om alder. Mere beskedent var fremmødet ved årets sidste møde, hvor pastor Asger Smidt fra Munkebjerg talte om Brorson og hans salmer, ca. 40 mødte op.

Andagter og ”gøgl”

Arbejdsudvalget samledes igen den 29. september. Her skulle man planlægge de kommende møder, bl.a. et adventsmøde. Protokollen lader forstå, at udvalget langt fra var enige. Referenten Gudrun Juhl skriver, at der opstod ”en til tider nærmest heftig diskussion om hele idegrundlaget for klubben. Om klubben udelukkende skal dreje sig om religiøse og kirkelige emner, andagter og salmer eller også må indeholde almen verdslig og folkelig underholdning. Om Bankospil, Ameri-

kansk Lotteri, Folkedans, Bridge eller andet kortspil er ’gøgl’.” Flere af udvalgets medlemmer udtrykte bekymring for, at blev klubbens møder en sådan ”forlængelse” af søndagens gudstjeneste, så ville det blive afgørende for klubbens hele beståen. Referenten konkluderede ganske forudseende, at ”disse ting nok ikke blev uddebatterede”, men at et flertal gik ind for at rammerne ikke skulle være for stramme.

”En ret lang andagt”

På udvalgets møde den 8. december markerede fronterne om idegrundlaget sig for alvor igen i forbindelse med planlægningen af forårets arrangementer. Programmet fik dog en markant kirkelig slagside med søster Josefa fra Dalum Kloster, biskop Holm, pastor Sv. Aa. Olsen fra Kristelig Lytterforening, medens den eneste ”verdslige” taler blev Karl Skytte. Forløbet af klubbens adventsmøde var ligeledes ”kirkeligt”, da pastor Schmidt-Møller fortalte om advent og illustrerede juleevangeliet med lysbilleder, kordegn Knud Nielsen læste en julehistorie og næstformand Edvard Christensen holdt andagt. Dog var der amerikansk lotteri! Samme Edvard Christensen holdt i udvalgsformandens forfald den afsluttende andagt i marts 1981 ved mødet med den kendte Sv. Aa. Olsen, der havde været medlem af Radiorådet. Tilhørerne var blevet stillet i udsigt efter kaffen at kunne stille spørgsmål, men ”til skuffelse og undren hos nogle” holdt Christensen i stedet ”en ret lang tale/andagt”, hvorpå mødet sluttede. Episoden blev taget op på det efterfølgende udvalgs møde, hvor Edvard Christensen i øvrigt ikke var nærværende, og endnu en gang kædet sammen med

idegrundlaget for Ældreklubben. Men da den stiftende generalforsamling var berammet til kort efter, så valgte man at lade aben gå videre til det kommende udvalg.

”Lilleklubben”

I mellemtiden havde nogle af Ældreklubbens aktive damer dannet Håndarbejdsgruppen eller som den snart blev kaldt ”Lilleklubben”. Man mødtes første gang onsdag den 5. november 1980. Der kom 23. Hensigten var at mødes én gang om ugen i hyggeligt samvær. At have håndarbejde med var ikke nogen betingelse, andre indslag som spil og historiefor-

tælling var velkomne. Man ville, som protokollen noterer sig, lade ”form og idegrundlag gro frem på en naturlig og afslappet måde.” Den fri og afslappede form omkring kaffebordet blev hurtigt en succes, nye ansigter viste sig og en enkelt herre! Medens ”Lilleklubben” snart fik sig en trofast om end stadigvæk mindre skare ved de hyppige onsdagsmøder, så konstaterede arbejdsudvalget snart, at der i ”den store klub” nok fandtes en ”fast kerne, dvs. blandt andet Lilleklubbens trofaste deltagere”, men at der i øvrigt var et skiftende publikum til møderne. Med andre ord, man gik mere efter foredragsholderen end af interesse for Ældreklubben!



Til venstre Ældreklubbens nuværende formand Else Larsen og til højre Lilly Pedersen, der var formand i perioden 1999 – 2004

Den stiftende generalforsamling

Man opererede altså i princippet med 2 klubber under samme tag, da den stiftende generalforsamling omsider blev afholdt den 29. april 1981 med ca. 60 fremmødte. Den forløb ifølge protokollen stilfærdigt og en bestyrelse bestående af kirketjener Arno Hansen, kordegn Knud Nielsen, Rigmor Buhl-Hansen, Gudrun Juhl, Gerda Lund, Birthe Westh og Kirsten Grønlund Andersen blev udpeget. Ved et efterfølgende bestyrelsesmøde konstituerede Ældreklubben sig med Gerda Lund som klubbens første formand. Det næste møde afholdtes den 10. september. En lang række forslag til de kommende møder blev fremlagt, heraf havde mange både et kirkeligt og socialt præg. Ved mødet blev et forslag til vedtægter godkendt. Mødets sidste del blev præget af en debat om afslutningen på de 'store møder'. Et flertal så gerne en af præsterne stå for afslutningen, der skulle forme sig som "et lille opbyggeligt ord

med tak for i dag og kom godt hjem, uden at dette skal betyde en egentlig (lang) andagt, idet der protesteredes kraftigt mod Knud Nielsens udtryk om, at klubben var 'Kirkens forlængede arm'. Det skulle dog ikke udlægges som om man ikke ville beskæftige sig med den slags!

Den første julestue

Et forsøg på at afholde møder søndag eftermiddag måtte indstilles på grund af for få deltagere, til gengæld kunne bestyrelsen glæde sig over stor succes med sin første julestue den 6. december 1981. Da dørene blev slået op søndag kl. 13 var der straks fuldt hus. Et pensionistorkester underholdt, der blev hygget og solgt fra boderne og tombolaen. Resultat 7.700 kroner.

Kritik

I februar 1982 mødtes bestyrelsen for at planlægge efterårets møder. Det foregik uden større uenighed, dog stemte Birthe Westh, Bergendals Allé 34, "kraftigt



imod” et foredrag om Amnesty International.

I april samledes bestyrelsen imidlertid til et bestyrelsesmøde, der i protokollen fylder 5½ tætskrevne sider. Det fremgår med al tydelighed, at stemningen har været en smule trykket. Protokolføreren noterer, at der gennem hele mødet fra et par af medlemmerne blev ”fremsat en hel del kritik, f.eks. om, hvad der er ’normalt’ i andre foreninger, og om fordelingen af arbejdet, om at disponere på foreningens vegne o.s.v.” Da protokolføreren selv var mål for denne kritik, skriver hun ”vil jeg som inhabil undlade at gå for meget i detaljer”. Det nævnes dog, at formanden har konstateret, at ”omhandlede kritik og andet desværre pr. telefon er tilgået andre udenfor bestyrelsen – ja også ’menige’ medlemmer.” Et tidligere fremsat forslag fra Birte Westh om at ændre klubbens midlertidige navn afvistes med, at tiden nu var forpasset. På trods af uenighederne viste en rundspørge, at alle bortset fra formand og sekretær var villige til at stille op på den kommende generalforsamling. Ved det efterfølgende bestyrelsesmøde i maj 1982 ”opnåedes, efter en del debat, tilsagn fra alle om igen at stille op”, således at nu også formand Gerda Lund og sekretær Gudrun Juhl var villige til genvalg.

Dronningerækken og en enkelt herre.

Ved Ældreklubbens anden generalforsamling i 1982 valgtes ”i nævnte række-

følge” Gudrun Juhl, Rigmor Buhl-Hansen, Gerda Lund, Martha Christiansen og Knud Nielsen. Birte Westh opnåede ikke genvalg. Gerda Lund (1928-2002) fortsatte herefter som formand for Ældreklubben helt frem til 1990, hvor formandshvervet blev overtaget af Arne Marcussen, Parkvej 2 (1923-2011). I 1992 blev Ketty Sørensen(1920-1999), Solskinsvej 49, formand frem til sin død i efteråret 1999, hvorefter Lilly Pedersen fra Sorgenfri Allé overtog hvervet som Ældreklubbens formand. Siden 2004 har Else Larsen, Lindevej, bestridt formandsposten.

Når de to tilgængelige protokoller blades igennem, så får man indtryk af en i alle årene meget aktiv Ældreklub i Dalum, hvor medlemmerne for et beskedent kontingent året rundt har fået mange gode oplevelser. De indledende uoverensstemmelser omkring idegrundlaget synes ret hurtigt at være mundet ud i en form, som de fleste kunne leve med. En undtagelse var dog Rigmor Buhl-Hansen (1916-1998), der havde været blandt stifterne, som forholdsvis hurtigt trak sig ud af Ældreklubben. Men nu har Ældreklubben rundet sine første 30 år og afholder stadigvæk sine onsdagsmøder i Kirkeannekset til glæde for mange ældre i Dalum.

Lars Hagensen er præst ved Dalum kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Kilder:

Ældreklubbens bestyrelsesprotokoller 1980-1997

Dalum Sogns Kirkeblad 1979-1980

Samtaler med Else Larsen, Lilly Pedersen, Inger Elmstrøm samt Karen og Eilert Buhl-Hansen

Interview med en tidligere formand

Af Lars Hagensen

"Vi må jo have noget at gå op i"

Den tidligere formand for Dalum Ældreklub, Lilly Pedersen, bor på Sorgenfri Allé i en karakteristisk gul bungalow fra 1939. Her har hun boet siden 1959. Lilly Pedersen er tidligere faglærer og har haft sit virke på Tinglekkeskolen og i Husmoderforeningen. Hun er 91 år nu, men på trods af sin høje alder deltager hun stadigvæk trofast i onsdagsmøderne i Ældreklubben. Det er ved at være nogle år siden hun overdrog formandsposten til Else Larsen fra Lindevej. Da Lilly Pedersen i 1987 sluttede med at arbejde, tog hun en onsdag hen i annekset for at se, om det var noget for hende med Ældreklubben. Hun følte sig med det samme godt tilpas og meget hurtigt greb den daværende formand Gerda Lund fat i Lilly. "Der var ingen kære mor her", ler Lilly. Hun kom stort set med det samme ind i bestyrelsen, i begyndelsen dog kun som suppleant. Men snart var hun rigtig med og blev næstformand. Det var i Ketty Sørensens formandsperiode. "Hende kendte jeg fra tidligere, hun og hendes mand havde haft Blomsterforretningen på Dalumvej 92 på hjørnet af Fruens Bøge Allé. Vi var begge aktive i Ældrekomiteen og var bl.a. med, da Tinglekkehaven blev bygget. Vi må jo have noget at gå op i, som Ketty sagde. Bare der var flere af hendes indstilling".

Vekslende medlemstal

"Medens Ketty var formand, var Ældreklubben på et tidspunkt helt oppe på 101 medlemmer", fortæller Lilly. "Gennem årene har medlemstallet vekslet en del, men sådan er det jo. Vi er jo oppe i årene alle sammen", føjer hun til og ler. For Lilly



Lilly Pedersen og Lars Hagensen ved foreningens 30 års Jubilæum i 2010

Pedersen har Ældreklubben og også årene fra 2000 til 2004, hvor hun blev formand, været en personlig glæde. "Det var vigtigt at alle følte sig velkomne og sete. Derfor stod jeg gerne og tog imod dem, når de kom ind ad døren". Det er i øvrigt Lilly, der gør mig opmærksom på udtrykket de 'grå pantere' om de aktive ældre i 1970'erne. Hun fortæller mig historien om lærerinden Rigmor Buhl Hansen, der var en af disse grå pantere i Dalum og som blev medstifter af Ældreklubben.

Det herlige Fjand

I Lillys tid som formand lagde hun vægt på, at møderne gerne måtte være oplysende for medlemmerne. Derfor blev der jævnligt inviteret politikere eller repræsentanter fra kommunen til at tale. Naturligvis var der også onsdage med sang og modeopvisning, luciaoptog og muntre foredrag. Men særligt skinner Lillys øjne, når hun fortæller om de årlige 8 dages ture til Fjand Ferieby i de lejede ferieboliger med Ældreklubbens medlemmer eller endagsudflugterne med bus ud i det skønne danske landskab.

Lars Hagensen er præst ved Dalum kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

Bøgedal

Af Jytte Raun

Opfølgning på artiklen

”Fra 'slot' til slot”

I årsskriftet for 2010 var der en beretning om Birgitte van Deurs, som i en lang årrække boede på Bøgedal og senere rejste til England, hvor hun blev gift med prins Richard af Gloucester og et par år efter sit giftermål blev hertuginde, idet hendes mand efter faderens død arvede hertugdømmet og Barnwell Gods. I dette årsskrift fortæller vi historien om Hertuginde af Gloucesters tidligere hjem, Bøgedal – både hvad der ligger forud for hendes tid, og hvad der senere er sket med hendes barndomshjem.

Opførelsen og de tidligste ejere

I dag forbinder vi Bøgedal med ældrebo-

ligerne bag det fine hegn mellem murpillerne på hjørnet af Dalumvej og Bøgedals Allé. Men sådan har det ikke altid været, for fællesbygningen midt i haven var nemlig før ombygningen i 1991 stuehuset til gården Bøgedal, som blev opført i 1874.

Helt tilbage i 1860 solgte Kristiansdal jorden til møller Andersens søn fra Dalum Mølle. Han opførte en ladebygning, hvor der også blev indrettet beboelse til ham selv.

I 1874 solgte han gården til Anders Gottlieb Møller, som opførte stuehuset. Han boede på stedet indtil sin død i 1892, hvor hans arvinger et par år efter solgte gården til Hans Jensen.

Hans Jensen var født i Hjallesø og i perioden 1873-95 ejede og boede han på ”Kastaniely” i Hjallesøgade, men flyttede altså til Bøgedal efter købet i 1895. Han solgte noget af gårdens jord til byggegrunde blandt andet stedet, hvor den kommunale forvaltning fik til huse, og



Direktør C.C. Marx-Nielsen og fru Vivian foran Allerup Jernstøberi's personale



Det fine hegn og de murede piller omkring Bøgedal.

I dag fører Bøgedalvænget ind på området på samme sted, hvor lågen i hegnet før var placeret

hvor i dag Dalum Bibliotek, Børne- og Ungeforvaltningen, arkivet, idrætsforeningen og tennisklubben holder til.

I 1910 solgte han resten af jorden og gården til Ingvard Thordahl. På det tidspunkt hørte der ca. 24 tdr. land til Bøgedal. I Ingvard Thordahls tid blev gården reduceret til en lystejeendom, idet han straks efter købet startede en større udstykning af byggegrunde.

I 1911/12 blev der således bygget 32 nye huse på Thordals Allé, og i de følgende år blev Bøgedals Allé bebygget fra Dalumvej til det nuværende Bergendals Allé. Begge steder på jord, der var udstykket fra Bøgedal.

I Vejviser for Odense og Assens Amter 1916-19 figurerer enkefru Thordahl som ejer af gården. Bøgedal var anført i vejviseren under gårde, men i den nye udgave fra 1922-25 er den ikke nævnt, formentlig

fordi det meste af jorden var solgt fra, og derfor ikke mere havde landbrug og altså ikke længere kunne kaldes en gård.

Den næste ejer af Bøgedal tituleredes da også som grosserer J. Hansen, indtil proprietær P. Eriksen Jensen i 1921 overtog stedet. I 1927 var ejeren købmand C.A. Daugaard frem til 1932, hvor Bøgedal fik en stabil ejer.

Et herskabshus

Direktør C. C. Marx-Nielsen købte Bøgedal og var bosiddende her helt frem til sin død. C. C. Marx-Nielsen ejede M. P. Allerups Jernstøberi, som lå på hjørnet af Sdr. Boulevard og Filosofgangen. Støberiet var grundlagt i 1836 og blev senere udvidet med en maskinfabrik. Allerup var kendt for at producere produkter spændende fra kirkeklokker og kakkelovne til landbrugsmaskiner og

dampmaskiner. Det var også Allerup, der stod bag Danmarks første støbejernsbro, Frederiksbroen over Odense Å.

D. 14/4 1951 indgik Marx-Nielsen sit 2. ægteskab. Den nye hustru var Vivian van Deurs, der flyttede ind på Bøgedal med sin datter Birgitte, der dengang var 5 år. I årsskriftet fra 2010 fortælles om Birgittes giftermål med den senere hertug af Gloucester og den tidligere Dalum-piges optagelse som medlem af det engelske kongehus. Sin barndom og tidlige ungdom tilbragte hun i herskabs-huset på Bøgedal.

Den tidligere gårds stuehus var indrettet som et rigtigt herskabshus med køkkenregion og værelser i kælderetagen til tjenestefolkene og bolig for herskabet i stueetagen. De tidligere ladebygninger blev brugt til garager. Huset lå lidt tilbagetrukket fra vejen midt i haven, der var omkranset af et smedejernshegn mellem murede søjler, der gjorde huset lidt utilnærmeligt, og som har været med til at

markere afstanden fra direktørfamilien til de omkringliggende boliger.

Frem til 1969 havde Bøgedal adressen, Dalumvej 73, men herefter kom ejendommen til at hedde Bøgedals Allé 2 A.

Midt i 1970'erne døde Marx-Nielsen og et par år var det firmaet M.P. Allerups Eftf. A/S, der stod som ejere af huset.

Nye ejere og systue i underetagen

I 1976 købte kriminalassistent Harald Villy Bøgelund og hans kone Bente ejendommen. Selv om der ikke blev ændret på bygningerne ud ad til, og det fine hegn blev bibeholdt, betød det alligevel, at det var slut med det tilbagetrukne, utilnærmelige liv i huset. Kælderetagen blev nemlig indrettet til syskole, hvor rigtig mange elever i de følgende år fik deres gang. Bente Bøgelund var uddannet designer på Margrethe-skolen i København og på Københavns Tilskærerakademi og havde, inden familien flyttede til Bøgedal,



Bøgedal under forvandling til ældreboliger i 1991

haft en privat skole i Bellinge. I 1986 kunne man læse i Dalum-Hjallese Avis, at skolen havde 8 hold pr. sæson med max. 10 elever på hvert hold. Undervisningen foregik fortrinsvis i dagtimerne, og hvert kursus strakte sig over 9 måneder, hvor eleverne selv kunne vælge, om de ønskede at komme én gang om ugen eller hver fjortende dag. Nogle elever kom langvejs fra, der var således nogle, der kom helt fra Kolding, Svendborg og Assens. I 1988 var det slut med skolen, da familien flyttede fra Bøgedal.

Ældrevenlige boliger

Jørgen Jensen Totalbyg A/S i Skaarup købte i 1989 ejendommen med den hensigt at forvandle stedet til ældrevenlige boliger. Der gik nogle år, inden planerne blev ført ud i livet, men i december 1991 kunne de første beboere rykke ind i de nybyggede boliger på den 5000 m² store grund, som var tilbage af den oprindelige ejendom

fra 1874. Kommunernes Pensionsforsikring havde skudt penge i byggeriet, men Odense Kommune var og er fortsat lejer og bestemmer, hvem der skal bo i boligerne.

Kun stuehuset til Bøgedal blev bibeholdt. Alle andre bygninger som garager og udhuse blev revet ned, så der kunne blive plads til den store trefløjede blok i to etager, som i hovedsagen er lagt bag den gamle villa tæt op til naboskellet ved Dalumvej og Bøgedals Allé. Boligblokken indeholder 34 ens lejligheder på 60 m², som er indrettet praktisk med en lille entré, køkken med spiseplads, stue med altan, soverum og badeværelse.

Haven foran stuehuset mod Dalumvej blev bevaret, og en del af de gamle træer fik også lov at blive stående. Smedejernhegnet og murpillerne er også bibeholdt, så beboerne i fred og ro kan spadserere i haven.

Den tidligere herskabsvilla blev samtidig med nybyggeriet på grunden renoveret. På 1. sal blev der indrettet to lejligheder,



Der var stor aktivitet i fælleshuset i 2003, hvor mange ældre Dalum-boere mødtes

som strakte sig hele vejen langs huset. En del af de to loftslejligheder var med skråvægge, men for at give lys og plads blev der tilføjet fire kviste på hver side af huset. Bortset fra de nye kviste fremstod husets facader som hidtil. Granitfrisen over hoveddøren i gavlen mod nord findes også stadig. Der er indhugget årstallene 1875 og 1917 på hver side af navnet Bøgedal. Indvendigt blev huset gennemgribende renoveret, og stueetagen blev i en del år benyttet som fælles samlingsrum for beboerne, men også samlingssted for hele områdets ældre, som kunne deltage i adskillige arrangerede aktiviteter i huset, ligesom der kunne lejes lokaler til mindre festligheder, hvis man ikke selv havde plads. Kælderetagen blev mere anonym end tidligere, hvor det i mange år var tjenestefolkene, der regerede, og senere var rammen om Bente Bøgelunds private syskole. I dag består kælderregionen udelukkende af opbevaringsrum.

De fælles samlingsrum inddrages til administration

Trods protester fra flere sider blev de fælles samlingsrum i 2005 omdannet til kontorer for administrationen af hjemmeplejen i Dalum-området, og beboerne måtte nøjes med at samles i den ene lejlighed på 1. sal, hvor der stadig arrangeres aktiviteter af klubben for beboerne i Bøgedalvænget. Men ældre Dalum-beboere, der ikke bor i lejlighederne ved Bøgedal, kan på grund af pladmangel ikke mere deltage i aktiviteterne, og det er også slut med at kunne leje lokaler.

Hjemmeplejegruppen flyttede i maj 2010 fra Bøgedal, og siden sidste sommer er de tidligere fællesrum i stueetagen indrettet til demens-dagcenter.

Adresseændringer

Som tidligere nævnt lå Bøgedal ud til Dalumvej, som indtil århundredeskiftet hed Ravnsgyden. Adressen Dalumvej 73 blev i 1969 ændret til Bøgedals Allé 2 A, og i dag har alle beboerne i de ældrevenlige boliger adresse på Bøgedalvænget. Vejen fører fra Bøgedals Allé ind gennem hegnet omkring Bøgedal, som tidligere kun var beboet af én familie, men som nu har eget vænge på grunden og er bolig for 34 lejlighedsbeboere.

En broget historie

Bøgedal har eksisteret i 138 år og har haft en broget historie. I dag forbinder de fleste stedet med ældreboligerne, som ligger der nu, men mange husker også tiden, hvor Bøgedal var et fint sted og med lidt god vilje næsten et "slot" og det eventyrlige i, at én af dets beboere, nemlig Birgitte van Deurs faktisk senere kom til at bo i et rigtigt slot, blev hertuginde af Gloucester og medlem af den engelske kongefamilie. De færreste erindrer Bøgedal som en gård. Mange af den tids gårde er for længst forsvundet til fordel for moderne byggeri. Her er dog et moderne byggeri forenet med en gammel bygning, som næsten ser ud, som den oprindelige fra 1874. Bygningens funktion er en anden i dag, hvor den ikke mere er bolig for nogen, men den minder os stadig om svundne tider med navnet og årstallene over hoveddøren i gavlen – og der står stadig "Bøgelund" på navneskiltet på døren, selv om familien Bøgelund flyttede for snart 25 år siden.

Jytte Raun er arkivleder i Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Arkiv

Stærke Ole Pallesen

Historien om ”Stærke Ole” er et sagn, som knytter sig tæt til historierne om Vissenbjergroverne.

Det har også tætte relationer til Dalum, idet det oplyses, at ”Stærke Ole” var bosiddende i Dalum og var fæstebonde – formentlig under godset Dalum. Historien foregår i 1600 tallet, men selv om vi nogenlunde kan tids- og stedfæste begivenhederne er det et sagn og altså fri fantasi, men en god historie, som trods alt fortæller noget om forholdene dengang.

Den version, der her bringes, er en afskrift af sagnet, der blev bragt i Ugebladet Hjemmet i 1860, og som

er tilvejebragt og i dag er en del af Jacob Hansens personarkiv (A 273). Jacob Hansen var handelsgartner, sognerådsformand i Dalum 1917-37 og ivrig samler af lokalhistorisk materiale.

Sagnet blev trykt i næsten samme udformning i Fyns Tidende i 1916.

Redaktionen har valgt at bringe sagnet i det sprog, der er benyttet i den version af sagnet, der findes i Jacob Hansens arkiv, men vi har også for at gøre teksten mere læsevenlig valgt at anvende nutidig stavemåde og at inddele teksten i afsnit med en overskrift og har tilføjet forklarende noter.

”Stærke Ole”

For nogle hundrede år siden levede der i byen Dalum ved Odense en fæstebonde, som i almindelighed gik under navnet ”Stærke Ole”. Som navnet antyder, gik der megen tale om hans styrke, og det var også en kæmpekarl at se til, høj, svær og bredskuldret. Alligevel var han meget vel anset hos sine naboer, da han var en brav husfader, en flink og fredsommelig sjæl, der aldrig gjorde nogen fortræd, når han ikke først blev fornærmet, var tjenstfærdig og rettænkende og vovede at tale sin stands sag, når ridefogeden drev sin hårdhed for vidt - noget, der visselig var en sjældenhed i en tidsalder, da bonden var herremandens træl. Man ville vide, at han nedstammede fra den navnkundige Palle Jæger (Palnatoke), og efter hvad der fortælles om ham, kunne man nok have lyst til at tro det.

Det var i hine så sørgelige tider, da danskheden var aldeles fortrængt af tyskheden, da tysksindede konger og massevis indstrømmende tyske adelsmænd førte det store ord her til lands. Ole var naturligvis dansk til liv og sjæl, det stak nu engang i ham, og han kunne aldrig gøre sig fortrolig med det tyske; dertil havde han den fejl ikke at kunne lægge dølgsmål på sin mening. Herremanden, der selv var et af disse tyske snyltedyr, havde hørt adskilligt om Oles tale, og det var derfor ikke sært, om han søgte en lejlighed til at tale et ord med den dristige bonde, og denne udeblev desværre ikke.

Oles valnødtræ

Ole havde i sin have et ungt valnødtræ – i hin tid en sjældenhed her til lands – som han fredede om. Han havde beskyttet den spæde stamme med torne, der skulle

forhindre husdyrene i at ødelægge barken, og hver morgen og aften plejede han at se til det kære træ og glæde sig over det. Da han imidlertid en morgen kom ud, så han til sin forfærdelse tornene revet bort, og den unge stamme afskåret nede ved roden. Han vidste i første øjeblik ikke ret, hvad han skulle tænke, da han pludselig hørte et skud og uden for det nærliggende krat i nogen afstand fra haven så to adelsmænd, en ældre og en yngre, hin i færd med at lade en nyligt afskudt bøsse og denne roligt snittende sig en ladestok¹ af Oles valnødtræ.

Blodet i Oles årer kogte ved dette syn. Han nærmede sig de fremmede for at spørge om, hvad dette skulle betyde: men nogle tyske brokker og plumpe grovheder var alt, hvad han fik til svar af den yngre, medens den ældre slet ikke værdigede at lukke munden op. ”Tal dansk, så man kan forstå Jer”, råbte Ole til sidst i sin hidsighed. ”Tys, tys” stammede den

yngre lidt forbløffet. ”Der Herr ist der König”. Ole vendte sig rask til den ældste: ”Herre”, sagde han rask. ”er I Kongen, vor nådige Konge ...”. ”Nicht dänisch”, svarede denne ham. ”Versteche nicht”. Dette syntes Ole for stærkt.

”Skam Jer at behandle en ærlig mand således”, råbte Ole opbragt. ”Først forstyrrer I min fattige ejendom, og så gør I nar af mig og vil bilde mig ind, at en dansk konge ikke skulle forstå dansk”.

Og rask rev han valnødstammen ud af den unge herres hånd og begyndte at varme hans ryg så ivrigt som nogen ridefoged nogensinde svang sin svøbe. Vel var de to, men Oles kæmpevækst skræmte dem så aldeles, at de ikke turde at yde mindste modstand, men kastede deres geværer i græsset og styrtede ind i skoven, forfulgt af Ole, der dog, da han var mindre rap til fods, snart tabte dem af syne.

Sørgmodig over tabet af sit kære træ,



Tegning: Gunhild Brink

¹ En ladestok er en stok, hvormed kruttladning og projektil føres ind i et forladevåben. Ladestokken er oprindeligt fremstillet af træ (fra ca. 1700 i jern)

vendte han tilbage til sit hjem. At den ene af herrerne skulle være en dansk konge, især da han ikke forstod dansk, kunne Ole aldrig få i hovedet, og det ærgrede ham kun, at den samme herre ikke også havde fået styrken af hans arm at føle.

Ole sættes på træhesten

At han imidlertid ikke havde haft med småfolk at gøre, fik han snart at erfare. Allerede før næste morgensol endnu helt var oppe, indfandt en øvrighedsperson og en halv snes bysvende sig i hans hytte, rev Ole ud af sengen og slæbte ham med sig, uden at give ham tid til at klæde sig på.

I Odense Rådstuekælder², et mørkt og fugtigt hul, måtte Ole hensidde fulde otte dage, uden anden næring end vand og muggent brød. Den niende dag, en hellig søndag, blev han hentet op af en korporal med fire mand og med bagbundne hænder ført til kirken. Uden for kirkedøren stod i de tider som bekendt gabestokken og træhesten, og da det havde ringet første gang, blev den ulykkelige bondemand løftet op på træhestens skarpe ryg og svære jernlodder hængte ved hans fødder. I denne stilling, omringet af vagten, måtte han forblive, indtil gudstjenesten var endt.

Dette var mere end Oles stolte hjerte kunne udholde. Ingen klagesuk, inden forbandelse trængte over hans læber, tålmodig led han sin straf, men at hævnlyst luede i hans øje, at harmen ville finde en vej, ville enhver, der kendte ham, have set.

Da hans hænder var løste, og friheden gengivet ham, tog han straks vejen til sit hjem. Men vejen faldt ham for lang. Kræfterne forlod ham, træt og udmattet sank ham ned i det høje græs ved åbreden og faldt snart i dyb søvn. Da han

efter flere timers søvn slog øjnene op, så han sin kone og sine syv børn ligge grædende omkring sig. "Gud i himlen, hvad er dette?" stammede han. "Hvad vil I her?" Han fik i det samme øje på en vuggeseng og nogle bylter tøj. "Ak, jeg aner det", vedblev han. "Herremanden har ladet eder kaste ud". "O Gud, ja" sukkede den grædende kone. "Vi har ikke længere noget hjem. Vi ejer ingenting mere, ikke engang så meget, som vi kunne hælde vort hoved til". Den stakkels bonde blev i første øjeblik overvældet af sin smerte, og hans hoved sank tungt ned på brystet. Men snart opmandede han sig atter. Med en voldsom anstrengelse rev han sig løs fra sine sygelige tanker og sprang op. "Nu da, så følg mig", sagde han, "jeg skal skaffe jer et hjem, og hvad i behøver. Mine børn skulle ikke vansmægte for deres faders skyld. Men himlens forbandelse hvile over dem, der får en ærlig mand til at blive en nidding." Og han tog det yngste barn på armen, medens konen og de andre børn tog vuggen og bylterne og gik foran dem på vejen til Vissenbjerggyde. De mørke, tætte skove skulle være deres hjem. Tilfældet skulle råde for deres skæbne.

Overfaldsmænd i Vissenbjerggyde

Nogle uger efter denne begivenhed begyndte man stærkt at ymte om usikkerheden på landevejen til Odense, snart var en købmand, snart en herremand eller birkedommer blevet anholdt i Vissenbjerggyde. En kæmpekarl og nogle småpøge³, der knap var komne over børnealderen lurede med sværtede ansigter på de rejsende og udførte disse bedrifter. For resten sagdes der, at de

² Rådstue er en historisk betegnelse for et rådhus. I Rådhuset lå sædvanligvis også retssal og politistation med arrest for varetægtsfanger

gjorde forskel på personer. Bønder og fattige håndværkere led ingen overlast eller blev i det højeste berøvet nogle levnedsmidler. Købmænd måtte overlade dem det halve af deres penge eller varer. Herremænd og øvrighedspersoner blev aldeles udplyndrede og ofte mishandlede. Gejstlige derimod havde intet at frygte. Således gik rygterne, der bestandig tiltog mere og mere, så til sidst ingen mere vovede sig den vej uden ved højlys dag og med et forsvarligt væbnet følge. Egnens herremænd gjorde nogle forsøg på at opdage og bemærte sig røverne, men dels var egnen vanskelig at undersøge, dels var bønderne ikke de bedste stø-

vere, og deres foretagende blev således frugtesløst. Øvrighedens bestræbelser havde et ligeså uheldigt udfald, og da man aldrig hørte om mord, gik sagen til sidst sin egen gang uden at nogen lagde sig derimellem.

Røverne myrdede ridder Rudolph Barnewitz

Røverne havde allerede drevet deres uvæsen i en halv snes år, da en morgenstund nogle bønder, som skulle til marked i Odense, kom igennem Vissenbjerggyde. På et sted i den tætteste del af skoven holdt den forreste vogn pludselig stille, og hestene var ikke på nogen måde at



Tegning: Gunbild Brink

bevæge til at gå frem. Da man så sig om, fik man imidlertid øje på et menneske, der var ophængt ved benene i en gammel bøg i nogen afstand fra vejen. Liget var ganske afklædt og skrækkelig mishandlet, afskåret næse og øren, og i munden var stukket en visk halm. Det hele vidnede om, at mordet var sket af hævnthirst og ikke af rovgerrighed, thi offerets klæder var rullet sammen og henlagt ved træets rod, ligesom også en kostbar guldkæde, som den myrdede havde båret om halsen, var bundet om ligets højre fod som en slavelænke.

Der skete straks melding til den nærmeste øvrighed. Liget blev skåret ned og kørt til Odense, og nu viste det sig, at den myrdede ikke var nogen anden end ridder Rudolph Barnewitz, herre til Glorup og Hesselager, - den samme herre som for en halv snes år siden havde afskåret den ulykkelige valnødstamme i Ole Pallesens have.

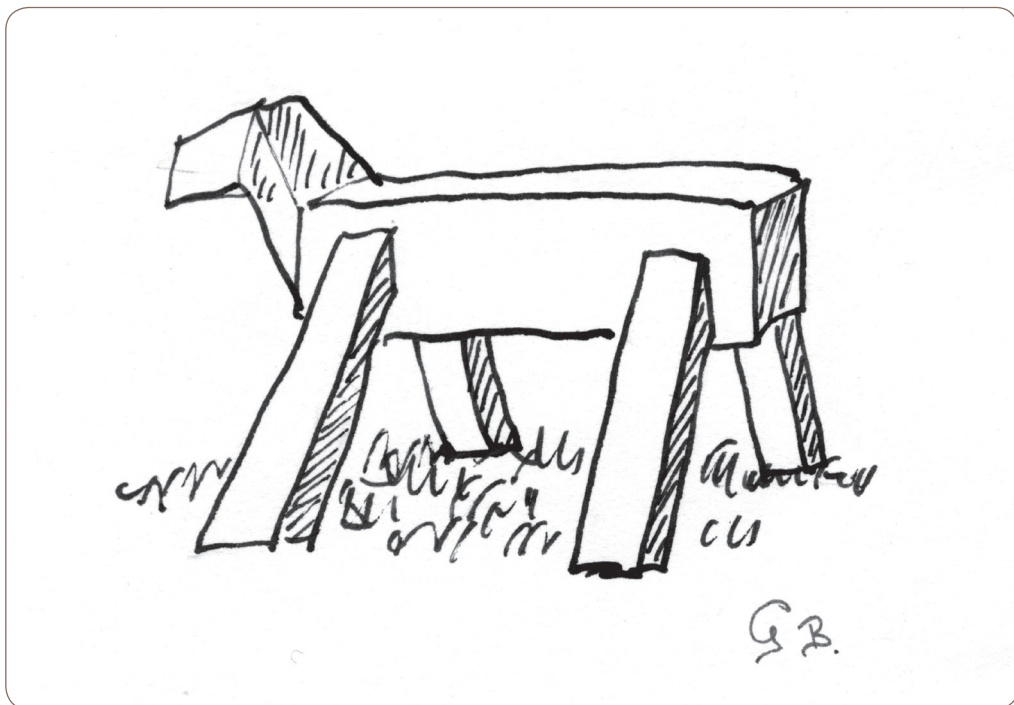
Dette forfærdelige mord vakte almindelig bestyrtelse, og alle kræfter kom på ny i bevægelse. Der blev anstillet en almindelig jagt efter røverne, men forgæves gennemstrefedes skoven af herremænd, bønder, borgere og soldater, selv de medbragte jagthunde kunne ikke opsnuse voldsmandenes tilflugtssted. Kongen udlovede nu en stor belønning til den, der kunne give mindste oplysning eller overgive blot én af røverne i øvrighedens hænder, men dog hengik der endnu et par år, inden den mindste opdagelse skete.

Erik blev forelsket i en ung mystisk pige

I Vissenbjerg Mølle plejede en ung pige at komme et par gange hver uge for at købe mel. Man vidste ikke, hvor hun

hørte hjemme, og hun svarede altid undvigende, når man spurgte hende derom. Til sidst lod man hende også være, hvorfra hun ville, da hun altid skøttede sig selv og var artig og høflig mod enhver. Alle syntes godt om pigen, men ingen mere end en ung karl, der tjente i møllen. Det var ham en glad dag, hver gang han så hende. Hendes venlige ansigt og blide, tungsindige øjne havde gjort et mægtigt indtryk på hans hjerte. Erik – sådan hed han – havde altid mange spørgsmål at gøre hende, men han fik aldrig bedre besked end de andre. Trængte han for stærkt på, blev hun gerne tavs og græd eller trak sig hurtigt tilbage. Man kan let tænke, at hans nysgerrighed daglig måtte stige. Til sidst fandt han på ved list at opdage hendes hjem, hvilket hun så omhyggeligt skjulte. Han var allerede så halvvejs gode venner med pigen, at han fik lov til at følge hende et stykke på vejen. En aftenstund, som de således fulgtes ad, og han bar melposen for hende, greb han lejligheden til med sin kniv ubemærket at stikke et lille hul i bunden af posen. Næste morgen tidlig fulgte han sporet, som den fine melstribbe havde efterladt, men til hans forundring førte den langt ind i skoven, gennem tæt krat og vilde buske, og han måtte beundre den modige pige, der ved nattetider turde vove sig gennem så ubefærdede egne til sit hjem.

Melstriben førte til en åben plads, omgivet af gamle ege- og bøgetræer. Erik var netop i færd med at træde ud af tykningen og følge sporet til en høj, der hævdede sig på midten af den åbne plads, da han pludselig hørte en kraftig mandsrøst. Hurtig trak han sig tilbage og smuttede ind i det tætte nøddekrat. Han kom uvilkårlig til at tænke på røverne,



Tegning: Gunhild Brink

der huserede i denne egn og frygtede for at lade sig til syne. Lidt efter fik han også øje på en kraftig kæmpe med en mægtig knippel i hånden, fulgt af flere unge kraftfulde knægte, bevæbnede på samme måde. Højen var målet for deres gang, og de forvandt bag det tykke buskads, der dækkede dens ene side.

Erik havde nu ingen fare at befrygte, dog alligevel vovede han ikke at gå forbi højen, men begav sig hurtigt på hjemvejen. Det måtte være de frygtelige røvere, han havde set, og her i denne høj, i den gamle kæmpegrav havde de altså deres tilholdssted.

Røvernes tilholdssted røbes

Da han vel var kommet hjem, kom han pludselig til at mindes den store sum, som kongen havde udsat for røvernes pågribelse, og den fattige karl greb med

glæde det håb, der tilbød sig. Han kunne angive røvernes opholdssted, blive ejer af mange penge og derved blive i stand til at ægte den pige, som han så inderlig holdt af, hvorved hans lykke ville være gjort. At den elskede pige kunne stå i forbindelse med røverne, ja at hun endog var anførerens datter, lå langt fra hans tanker.

Sin første fridag benyttede altså Erik til en gang til Odense, hvor han lod sig melde hos byfogeden⁴. Han betroede ham, hvad han havde set i skoven og gjorde fordring på den udsatte belønning. Kongen opholdt sig netop på byens slot, og da byfogeden ufortøvet havde indgivet sin beretning, blev det bestemt, at en afdeling soldater skulle udsendes tidlig næste morgen for at fange røverbanden. Erik skulle vise dem vejen.

Som tænkt så gjort. Da det gryede

⁴ Byfogeden var kongens repræsentant i købstæderne. Byfogeden varetog administrative opgaver og dømte på bytinget.

ad dag, havde allerede den udkommanderede skare, der anførtes af en kaptajn af livgarden nået Vissenbjerggyde. I al stilhed førte Erik dem til højen, der blev omringet, medens en lille trop med byfogeden imellem sig, nærmede sig det farlige sted for at pågribe forbryderne.

Men al søgen var forgæves. Der var ingen røvere. I de tætte buske, der dækkede højen, fandt man vel spor af fødder, men selve kæmpegraven vidnede ikke om noget menneskeligt ophold. Det var en simpel indsænkning mellem nogle vældige kampesten, og for resten fandtes hverken i det ene eller det andet tilstødende krat nedgang til nogen hule.

Den unge pige reddes af Erik

Allerede ville soldaterne trække sig tilbage med deres skuffede forventninger, da man pludselig får en simpel klædt pige at se. Hun træder ud fra skovens tykning. Hun gik sin egen troskyldige gang, så hensunken i sine tanker, at hun uden at lægge mærke til hverken det ene eller andet skred frem på den åbne plads. Hurtig havde soldaterne omringet hende og ført hende frem for byfogeden.

Da Erik fik øje på pigen blegnede han – det var hende, som han elskede over alt i verden. Det faldt ham pludselig ind, at hans elskede mulig kunne høre til den eftersøgte røverbande, og at han således stod på nippet til at styrte hende i fordærvelse.

Rask sprang han frem for byfogeden, der havde taget pigen i forhør og med stigremmen⁵ ville tvinge hende til en bekendelse, som hun ikke godvillig ville aflægge.

”Nåde, strenge herre”, råbte Erik. ”Nåde for hende. Det er min kæreste, hun er uskyldig”.

Byfogeden studsede, derimod kunne han intet indvende, og pigen fik lov at gå. Men i samme øjeblik skete der melding om, at nogle soldater havde fanget en gammel kone, der med to småbørn vankede om i krattet. En rædsom angst overfaldt den unge pige. Erik bemærkede det. Hurtigt greb han hendes hånd. ”O kom, kom med mig”, hviskede han, ”kom eller du er fortabt”. Og han ville trække hende med, men hun stod ubevægelig. ”Ak, Erik, Erik”, sagde hun endelig med tårekvalt stemme. ”Du har forrådt os, styrtet min stakkels fader, min moder og mine søskende i ulykke. Jeg vil ikke gå med dig, du er et slet menneske”. ”Nej, nej, sig ikke det”, stammede han i sin dødelige angst. ”Endnu er din fader ikke fanget. Din familie hytter sig nok. Kom, for Guds skyld, kom blot”. Og med fortvivlet styrke rev han pigen af sted og forsvandt med hende i skoven.

Oles hustru og to børn dømmes af Dalum Ting

Den kone, man havde fanget, var ingen anden end Ole Pallesens hustru. I begyndelsen var hun ikke til at formå til nogen bekendelse, men da byfogeden truede med de hårdeste pinsler og ville dræbe hendes små lige for hendes øjne, tilstod hun i sin angst, hvem hun var og viste byfogeden indgangen til hulen, der lå nærmere end nogen troede, men var for godt skjult til at blive opdaget. I hulen var imidlertid ingen fangst. Den var tom og kun udstyret med fattige lejer af mos og halm.

Med dette udbytte af røverjagten måtte man lade sig nøje, og fangerne blev sat i forvaring på Dalum.

Ole Pallesen kunne ikke længe forblive uvidende om det forefaldne. Da hans kone og børn ikke vendte tilbage, mærkede han

5. En stigrem er en rem, hvori stigbøjlen hænger. Remmen er fastgjort i sadlen. Stigremmen brugtes dengang også til at prygle med.

straks uråd, og da de mange spor i skoven lod ham formode, at man havde opsnap-
pet dem, lagde han sig med sine sønner på
lur for at afvente, om forfølgelsen skulle
fortsættes, men det blev den ikke. Alligevel
vovede de sig ikke den følgende nat til hu-
len, men tilbragte tiden med at spejde. En
rævegrav blev den anden morgen indrettet
til deres nye opholdssted.

Knap fjorten dage efter faldt på Dalum
Ting dommen over de fangne. Den lød
på, at de skulle puttes i sække og druknes
i Odense Å. Ole blev ved denne efterret-
ning bragt i et frygteligt raseri, og han og
sønnerne blev enige om at opbyde alt for
at frelse de ulykkelige.

Befrielsen

Det var natten førend den afgørende dag.
Ole havde fået at vide, at hans kone og de
to små børn var indespærret i et kælder-
fængsel på herregården, og allerede fra den
tidlige aften ventede han og hans sønner
på en gunstig lejlighed til at befri dem.
Da midnatsklokken slog, og alle hvilede
i den bedste søvn, brød de ad omveje ind
i gården og var allerede ubemærket nået
ind i fangetårnet, da de pludselig så lys.
Det var imidlertid ingen anden end slut-
teren⁶, som Ole kendte fra gamle dage,
der nu med sin lygte i hånden gjorde sin
sidste runde. Rask styrtede han sig over
den gamle og greb ham i struben. "Ikke et
kny, gamle Bent", truede han, "hvis du vil
vel fare. Det er mig, stærke Ole Pallesen,

og jeg er kommet for at redde min kone
og mine små. Luk op for dem, hvis du har
dit gamle liv kært. Du ved, jeg spørger ikke,
men handler efter mine ord." Den gamle
var halvdød af skræk, og Ole måtte slippe
ham, hvis han ville have nogen nytte af
ham og ikke se ham dø under sine stærke
hænder. "Hvor er de?" vedblev han, "Svar
hurtigt, der er ingen tid at give bort". "Jeg
skal ikke narre dig", stønnede den gamle,
"lad mig blot puste lidt. Der – herinde – i
hullet – bagved mit kammer".

"Luk dem ud"

"Ja, ja – men giv lidt stunder".

Dog Ole havde hastværk, og han og
en af sønnerne tog derfor den gamle slut-
ter under armene for at fremskynde hans
gang, medens de andre blev tilbage for
at afværge mulige overfald. Kort efter
kom Ole tilbage med fangerne, og man
beredte sig nu til tilbagetoget. For at den
gamle slutter ikke skulle lide overlast for
sin gode vilje, bandt man hans hænder
og lagde ham i hans kammer bundet til
sengen, hvorved det hele fik skinnet af vold
og ilde medfart. Da man derefter var vel
kommet ud i det frie, stak et par af søn-
nerne ild i en lade, der hørte til gården, for
at bortlede opmærksomheden, medens de
andre søgte skoven.

– Dette var "stærke Oles" sidste bedrift.
Efter den tid hørte man aldrig mere om
ham eller om hans røverbande i Vissen-
bjerggyde. Så det er vistnok sandsynligt,
at han for bestandig forlod denne egn.

⁶ En slutter er en fangevogter.

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forenings bestyrelse

Formand: Lars Hagensen, Carl Baggers Alle 67, 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 97 73, LHHA@km.dk

Næstformand: Per Jensen, Elmedals Alle 34, 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 09 68, perjen@mail.dk

Kasserer: Aksel Petersen, Margrethes Alle 34, 5250 Odense SV

Tlf. 66 13 31 67, akselpetersen78@gmail.com

Sekretær: Lise Søndergaard, Ligustervænget 2, 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 08 27, LSN@stofanet.dk

Bestyrelsesmedlem: Gunnar Namø, Elisabeths Allé 13, 5250 Odense SV

Tlf. 66 11 57 46, gnamoe@privat.dk

Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Arkiv

Dalumvej 95 c, 5250 Odense SV

dahjarkiv@stofanet.dk

Arkivleder: Jytte Raun, Ahornvej 51, 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 63 09, palleraun@mail.dk

Kasserer: Kurt Hansen, Klosterbakken 20 B, 2. th., 5000 Odense C

Tlf. 41 60 42 92, jktrans@youmail.dk

Arkivmedarbejdere:

Claus Berentzen, Mensalgårdvænget 7, 5260 Odense S

Tlf. 66 15 05 85, ceb@cdnet.dk

Kirsten Eriksen, Zachariasvej 2, 5260 Odense S

Tlf. 66 15 23 07, kir1937er@gmail.com

Helena Jeppesen, Jakob Hansens Vej 26, 5260 Odense S

Tlf. 61 78 51 16, helena_jeppesen@sol.dk

Margit Jørgensen, Bergendals Alle 30, 5250 Odense SV

Tlf. 66 13 86 40, margit30@stofanet.dk

Poul Jørgensen, Bøgedals Alle 38, 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 32 47

Inger Poulsen, Dalumvej 76 C, 5250 Odense SV

Tlf. 66 14 13 29, inger.mp@stofanet.dk

Bent Rasmussen, Floravænget 17 st. th., 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 35 87, svalebo@tiscali.dk

Poul Bent Rasmussen, P. M. Madsensvej 7, 5260 Odense S

Tlf. 66 15 09 40, pbal@galnet.dk



Dalum Kommunes byvåben udført af
heraldikeren Poul Warming.
Kalken symboliserer kirken og vandhjulet industrien.
Åen slynger sig gennem byvåbenet.

